

THE STORY OF A WALK FROM IDEA TO ACTION: YOLCU MAGAZINE

AHMET GÖKÇEN - KENAN ÇAĞAN

Doç. Dr., Samsun Üniversitesi, İTBF Sosyoloji Bölümü
Mail: ahmetgokcen_47@hotmail.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8150-1880>

Prof. Dr., Samsun Üniversitesi, İTBF Sosyoloji Bölümü
Mail: kenan.cagan@samsun.edu.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0593-7068>

ABSTRACT

Yolcu magazine, which started its publication life in Samsun in 1995, is an Islamist literary magazine that has made significant contributions to the world of literature and thought with one hundred and eight issues in twenty-eight years. In addition to witnessing important transformation and crisis processes in Turkey and the world and taking a stance against these processes with its texts, Yolcu magazine has also come to the fore with its activists. At this point, Yolcu magazine is a magazine worth researching on because it is a magazine that produces not only text but also action. The aim of the article is to reveal the identity of Yolcu magazine, its world of thought, its publishing process and the basin created by the magazine, in the axis of the socio-political processes of the period, in line with both the texts in the magazine and the opinions of the publishers and writers who contributed to the publication process of the magazine. In the study, within the framework of qualitative method, both content analysis focusing on the issues published by the magazine and in-depth interview and oral history technique with participants created with purposeful sampling was used. The in-depth interview form was created with semi-structured questions. As a result of the study, it was determined that Yolcu magazine has a unique place among Islamist magazines with its identity, values and the mark it left on the field of magazine publishing, and that not only publishing but also activism is the important motivation of the magazine.

Keywords: Yolcu Magazine, Samsun, Islamist Magazine, Publishing.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma

Geliş Tarihi: 31.03.2024

Kabul Tarihi: 30.04.2024

Yayın Tarihi: 15.06.2024

Yayın Sezonu: Ocak - Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

GÖKÇEN Ahmet - ÇAĞAN Kenan, (2024). "Fikirden Eyleme Bir Yürüyüşün Hikâyesi: Yolcu Dergisi". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. Yıl: 20 Sayı: 66. (118-151)

muhafazakârdüşünce • yıl: 20 - sayı: 66 • Ocak-Haziran 2024

FİKİRDEN EYLEME BİR YÜRÜYÜŞÜN HİKÂYESİ: YOLCU DERGİSİ

AHMET GÖKÇEN - KENAN ÇAĞAN

Öz

1995 yılında Samsun'da yayın hayatına başlayan Yolcu Dergisi, yirmi dokuz yılda yüzsekiz sayıyla edebiyat ve düşünce dünyasına önemli katkılar sunan İslamcı bir fikir ve edebiyat dergisidir. Yolcu dergisi, Türkiye'de ve dünyada önemli dönüşüm ve kriz süreçlerine tanık olmanın ve bu süreçlere karşı metinleriyle bir duruş sergilemenin yanı sıra eylemliliğiyle de ön plana çıkmıştır. Bu anlamda Yolcu, sadece metin değil aynı zamanda eylem üreten bir dergi olması sebebiyle araştırmaya değer bir dergidir. Makalenin amacı dönemin sosyo-politik süreçleri ekseninde Yolcu dergisinin kimliğini, düşün dünyasını, yayın sürecini ve derginin oluşturduğu havzayı hem dergide yer alan metinler hem de derginin yayın sürecinde emek sarf eden yayıncı ve yazarların görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Çalışmada nitel yöntem çerçevesinde hem derginin çıkardığı sayılar odağında içerik analizi hem de amaçlı örnekleme oluşturulmuş katılımcılarla derinlemesine görüşme ve sözlü tarih tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme formu yarı yapılandırılmış sorularla oluşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda, Yolcu Dergisi'nin İslamcı dergiler arasında kimliğiyle, değerleriyle ve dergicilik alanına bıraktığı izle özgün bir yeri olduğu ve sadece yayıncılığın değil eylemliliğin de derginin önemli motivasyonu olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yolcu Dergisi, Samsun, İslamcı Dergi, Yayıncılık.

Giriş: Yola Çıkmak

Bir derginin ortaya çıkış süreci, dönemin sosyo-ekonomik ve politik zemininden bağımsız bir biçimde değerlendirilemez. Yolcu dergisinin ortaya çıktığı yıllar, Türkiye’de politikanın hem geçmişten taşıdığı hem de o süreçte ürettiği birçok krizin yoğunlaştığı yıllardı:

“Kırkılı yıllarda jandarma dipçığından, altmışlı yıllarda Avrupa kapılarının derdest edilip sürülüşümüze; yetmişlerde gençlerimizin birbirine kırdırılmasından, seksenin kara eyllüllerinde işkence ve darağaçlarına; doksanların soygun ve yağma düzeninden ikibinlerin çete, mafya, terör ve tiksindiren baskı yöntemlerine kadar yaşanan ve halkımızın hafızasına kazınmış bir süreçte bu.” (Kalender, 1998d: 1)

İç Karışıklıklar, 1980 Askeri Darbesi ve Yeni Anayasa: 70’li yıllarda başlayan sağ-sol, Türk/Kürt, dindar/laik veya Alevi/Sünni gerilimi çeşitli toplumsal olaylara kapı aralamıştı. Yazınsal ve söylemsel tartışmalarla başlayan bu gerilim, Maraş’ta 111 kişinin ölümüne yol açan sokak çatışmalarına yol açmıştı. Burada gerilimlerin bir ucunu mezhep çatışmaları tutarken öbür ucunu milliyetçilik tutuyordu. Tanıl Bora’ya göre ülkücülerin bu süreçte Alevilere yönelik ithamlarından bazıları şöyle sıralanabilir: komünist dinsizlik, ahlaksızlık, cinsel edepsizlik, cami bombalayan, Sünnilere saldıran, şehri ve ekonomiyi ele geçirmeye çalışan, mukaddeslere küfreden (Bora, 2017: 313-316). Maraş’taki (1978) olayları katliam, Çorum’daki (1980) olayları ise iç savaş olarak tanımlayan Dinler’e (2020: 679-683) göre bu süreçte yaşanan öldürme, işkence, yaralama ve tecavüzler yaygın bir biçimde görülmekte ve temelini mağdur kesimin inançları ve düşünceleri oluşturmaktadır. Maraş olaylarından 1980 askeri darbesine kadar geçen iki yıl olağanüstü hâl ilan edildi. Toplumsal olayların durulmaması ve hem siyasal hem de ekonomik istikrarsızlık öne sürülerek 12 Eylül 1980 tarihinde Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren tarafından ilan edilen metinle yönetim Türk Silahlı Kuvvetleri’ne devredilerek askeri darbe gerçekleştirilmiştir. Süregiden sıkıyönetimle beraber toplumsal olaylar bastırılmış, birçok kişi tutuklanmış, siyasal partiler feshedilmiş¹ ve birçok siyasetçi ise siyasetten men edilmiştir. Bu vesayet gölgesi altında 1982’ye geldiğimizde yeni anayasa yürürlüğe girmişti. Bu anayasa 1961 Anayasası’na göre çok daha katı ve baskıcı bir özelliğe sahipti:

1 16 Ekim 1981 tarihinde Kenan Evren’in siyasal partilerin feshedilmesi hakkında radyo-televizyonda yaptığı konuşmadan: “En hayati milli çıkarlarda dahi uzlaşmayan partileri geçmişte bırakarak Türkiye’de kurulacak özgürlükçü demokrasiye, acı hatalardan sorumlu olmayan, ideolojik dogmatik sapıklıklardan uzak, Atatürk ilkelerinde birleşebilen geleceğe dönük partilerle yeniden başlamak amacıyla, partileri feshetme kararı alınmıştır” (MGK, 1981: 321).

“...1961 Anayasası kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet, milli güvenlik gibi nedenlerle de olsa bir hakkın ve özgürlüğün özüne dokunamayacağı belirlerken, 1982 Anayasası bu gerekçelerle hak ve özgürlüklerin sınırlanabileceğini; dahası sınırlamanın da ötesine gidilerek bu hak ve özgürlüklerin kullanılmasının durdurulabileceğini öngörmektedir” (Kili, 1984: 27).

24 Ocak Kararları, Özal ve Neoliberalleşme Politikaları: 1980 askeri darbesi öncesi uygulanmak istenen fakat sosyo-politik sürecin imkân tanımadığı “24 Ocak Kararları” şöyle özetlenebilir: “Bu önlemler, ekonomiye serbest rekabetin getirilmesine ve ekonominin iç piyasaya dönük ithal ikameci yapısından dış piyasaya dönük ihracat teşvikli bir yapıya dönüştürülmesine yardımcı olacaktı” (Heper, 2011: 199). Bahsettiğimiz siyasal ve toplumsal karışıklıklar nedeniyle uygulamaya konmayan bu kararlar, 1980 askeri darbesi sonrasında Özal’ın yönetiminde tek tek uygulandı. Tevfik Çavdar’a (2013: 264) göre bu darbe, 24 Ocak kararlarının doğal bir sonucuydu. “ANAP’ın birinci parti olması, seçime sadece Milli Güvenlik Konseyi’nin izin verdiği partilerin girmesi ile yakından ilişkilidir. Çünkü Özal seçimler için yarışırken kendisine rakip olabilecek merkez sağ siyasetçilerin çoğu siyaset yasağı altında bulunmaktaydı” (Öztaş ve Bezci, 2015: 168). Bu liberalleşme süreci pek tabii dünyada giderek büyüyen piyasa merkezli bir ekonomik yapıdan bağımsız düşünülemez. Dönemin önemli siyasi aktörlerinden birisi olan Hüsametdin Cindoruk bu durumu şöyle özetler: “Sosyalizmin ortadan kalkışı, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla, küreselleşme denilen -benim bir türlü inanmadığım- ama varlığı inkar edilmeyecek yenileşme olayları ortaya çıktı. Ve dünyada ekonomik modeller teke doğru gitti. O arada da tabii liberalleşme hızlandı. Burada zamanın getirdiği bazı ihtiyaçlar, zorunluluklar var” (Birand ve Yalçın: 2001: 222).

Koalisyon Hükümetleri ve Siyasal İstikrarsızlık: 1960’lı yıllardan 2000’li yılların başlarına kadar oluşan koalisyon hükümetlerinin sadece ekonomiyi değil aynı zamanda politik süreci yönetememesi Türk siyasetinin kronik bir krizine dönüşmüştü. 1961-71 yılları arasında dört koalisyon², 1974-1980 yılları arasında dört koalisyon³ ve 1991-2002 yılları arasında yedi koalisyon⁴ hükümeti kurulmuştur (Çakır,

2 CHP+AP (1961-1962), CHP+YTP+CKMP (1962-1963), CHP+Bağımsızlar (1963-1965), AP+CKMP, YTP+MP (1965-1971)

3 CHP+MSP (1974-1975), AP+MSP+CGP+MHP (1975-1977), AP+MSP+MHP (1977-1978), CHP+CGP+DP+Bağımsızlar (1978-1979)

4 İki defa DYP+SHP (1991-1995), DYP+CHP (1995-1996), ANAP+DYP (1996), RP+DYP (1996-1997), ANAP+DSP+DTP (1997-1999), DSP+ANAP+MHP (1999-2002)

2020: 22). Son koalisyon hükümetinin son dönemlerinde hem siyasal hem de ekonomik bir krize yol açan Anayasa kitapçığı krizi belki de koalisyon hükümetlerinin Türkiye’de son bulacağına bir ön işareti olmuştu. Kara Çarşamba olarak da adlandırılan 19 Şubat 2001 tarihinde gerçekleşen Milli Güvenlik Kurulu’nda onuncu Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, dönemin başbakanı Bülent Ecevit’e anayasa kitapçığını fırlatmıştır.

28 Şubat, Başörtüsü Eylemleri ve DGM: 2001 ekonomik krizi ve Anayasa Kitapçığı fırlatılmadan önce ülkede var olan birçok başka siyasal krizden de bahsedilebilir: Fail-i meçhul cinayetler, 1994 ekonomik krizi, 28 Şubat muhtırası, Refah ve Fazilet partilerinin kapatılması, Erdoğan’a verilen hapis cezası, Başörtüsü eylemleri, Devlet Güvenlik Mahkemeleri yargılamaları, Susurluk olayı, yolsuzluklar, 1999 Marmara Depremi, 2000 Finansal Krizi, IMF borçlanması. Ak Parti’nin kurulması ve iktidara taşınmasında bu siyasal ve ekonomik krizlerin etkisinden çokça bahsedilir:

“Mevcut partilerin halkın yüzleştiği sorunları tespit etmek ve çözüme kavuşturmaktan uzak olduklarını gösteren birçok kriz siyasal alanı sarsacak şekilde ardı sıra yaşanmıştır. Ancak tüm bunların yanında son olarak yaşanan ve gelir gruplarını çok ciddi bir şekilde sarsan 2001 ekonomik krizi, siyasal aktörlere karşı giderilmesi güç bir güvensizlik üretmiştir. Siyasetin sağ ve sol kanatlarının temsilcileri ile merkez aktörleri bir araya getiren koalisyon hükümeti ile merkez iktidarın en önemli temsilcisi durumundaki eski Anayasa Mahkemesi Başkanı ve dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer arasında yaşanan “anayasa kitapçığı fırlatma” kriziyle başlayan siyasal tartışmalar, Şubat 2001’de büyük bir mali krizi tetiklemiş ve Türk siyasi yaşamındaki en önemli siyasal boşluklardan birinin gündeme gelmesine neden olmuştur. Yaşanan derin siyasal ve ekonomik sarsıntılar, partiler için yönetmesi çok güç bir ortamın doğmasına ve iktidara talip olunma noktasında tereddütlerle yaklaşılacak bir konjonktür üretmiştir. Diğer partiler için büyük bir sorun olarak ortaya çıkan bu durum, AK Parti tarafından bir fırsata dönüştürülecek ve beklenenden daha yüksek bir oy oranıyla büyük bir seçim zaferi kazanmasına yardımcı olacaktır” (Özcan, 2022: 267-268).

28 Şubat, bir askeri darbe olmasının yanı sıra dindar kesime uygulanan ayrımcı politikalarla gündeme gelmişti. Hakan Yavuz’a (2011: 86) göre “hafif darbe” olarak da adlandırılan 28 Şubat esas olarak “İslami kimliği bir tehdit olarak algıladı ve kamusal alanı, Kemalizm’in en ateşli ve tutucu döneminde bile barındırdığı İslamiyet’ten arındırmak için bir dizi girişimde bulundu. Darbe yalnızca RP tarafından yönetilen hükümetin düşürülmesi ile sınırlı olmayıp, başta askeri ve sivil bürokrasi olmak üzere devlet kurumunun bü-

tüm İslami hareketleri bir güvenlik tehdidi olarak izlemesi, kontrol etmesi ve yasadışı ilan etmesi ve aynı zamanda dindar ve aktif Türk-Müslümanları piyasadan, eğitim ve siyaset alanından sürmek için kalıcı bir hukuki çerçeveyi yerleştirmesi süreci”dir.

28 Şubat’ın Türkiye’de demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri veya milletin bağımsızlığı ve gayr-i milli unsurların palazlanması noktasında önemli sonuçları olduğunu belirten Yasin Aktay (2015: 112-113) dönemi ve olayı hazırlayan süreci şu şekilde özetliyor:

“Türkiye 28 Şubat’la birlikte doksanlı yılların son çeyreğine girerken, çok önemli dönemeçlerden geçti. Ancak belki de bu sürecin iyice görünen yüzüydü bu, asıl başlangıç noktası 1993 yılının ilk aylarına götürülebilir. Uğur Mumcu’nun öldürülmesi ve cenazesinin kaldırılma biçimi, Eşref Bitlis’in uçağının esrarengiz bir biçimde düşmesi, Özal’ın aniden vefatı ve Bingöl’de düzenlenen bir saldırıyla 33 erin pusuya düşürülerek katledilmesinin ardından PKK ile savaşta kalınan yerden bütün şiddetiyle devam edilmeye başlanması ve en son 2 Temmuz’da Sivas’ta 33 kişinin Madımak’ta yakılması ve bir misilleme gibi iki gün sonra Başbağlar’da yine 33 kişinin katledilmesi. 33 rakamının bir tılsımı olduğunu düşündürten bütün bu olaylara geriye dönük bakıldığında, ortaya çıkan veriler de değerlendirildiğinde sonradan iyice alevlendirilecek ve adım adım ülkeyi militarizme götürecektir bir planın yapı taşlarını görmek mümkün. Zaten epeydir başlatılmış olan Türk-Kürt gerilimine Sivas ve Başbağlar tezgahı dolayısıyla Alevi-Sünni ve laci-İslamcı boyutunu da katmak suretiyle militarizmin gelişi için gerekli bütün bahaneler hazırlanmıştı.”

28 Şubat’ı yüzyılı aşkın bir süredir yaşanan gelişmeler dahilinde “devletçi seçkinlerin” konumlarını ve imkanlarını devam ettirme gereği olarak açığa çıkmış bir girişim olarak değerlendiren Celalettin Vatandaş (2016: 425) süreci hazırlayan gelişmelerin izlerini II. Meşrutiyet’e kadar geri götürüyor ve esas sebebin merkez-çevre, devletçi seçkinler-halk ayrışmasında ve rekabetinde gizlendiğini dile getiriyor. Bununla birlikte 28 Şubat’ı meşrulaştırıcı yakın dönem olaylar dizisini ise şöyle sıralıyor:

“Darbecilerin ve taraftarlarının kitlelere sundukları genel yaklaşıma/kabule göre, 28 Şubat’ın “meşrutiyet”ini sağlayan olaylar, 1996 yılında kurulan ve darbeye kadar bir yıl iktidarda kalan Refah-Yol hükümetinin (Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi’nin koalisyon hükümeti) icraatlandır; tarikatların boy göstermesi, kılık-kıyafet devrimine aykırı giysilerin yaygınlık kazanması, başbakanlıkta tarikat liderlerine iftar yemeği verilmesi, Sincan’da Kudüs gecesinin düzenlenmesi sırasında atılan sloganlar ve asılan resimler, milletvekili Şevki Yılmaz’ın konuşmaları...”

Sonuçta söz konusu gerekçelerin yarattığı sözde meşrutiyetle siyaset üzerinden tüm topluma müdahale edildi. Bireyin ve toplumun inancına, zih-

niyetine, düşüncesine, kendini var kılma biçimlerine otoriter bir biçimde müdahil olundu. Kamusal alan söylemi üzerinden tüm toplum yıldırılıp sindirilmeye çalışıldı ve neticede de kamusal ve sosyal alanlar daraltıldı (Yavuz, 2005: 277). Siyasetin meşruluk kaynağı halk olmaktan çıkarıldı, demokrasi ve hukuk fiilen rafa kaldırıldı. İnsan hakları hiçe sayıldı, toplum militarize edildi. Daha özelde ise dindar halk kesimleri çok çeşitli baskılara maruz bırakıldı. Söz konusu baskıların yarattığı travma mağduriyetin ve yıkımın sınırlarını çok genişletti. Bunların bir kısmı sistem tarafından üretilen somut mağduriyetler ve yıkımlardı. Bir de dindarların kendi iç hesaplaşmalarının beraberinde getirdiği yıkımlar vardı. Sistemin sebep olduğu mağduriyetlere ve yıkımlara çeşitli örnekler verilebilir. Hak kayıpları, takibatlar, tutuklamalar en görünür olanlardı. O dönemde tutuklananların bir kısmının günümüze kadar hapis hayatı yaşadığı bu süreçte;

1. Baskılara dayanamayan yaklaşık on bin öğretmen, mesleğinden ayrılmak zorunda kaldı.
2. 3527 Öğretmenin işine son verildi.
3. 1997-2001 tarihleri arasında 11890 öğretmen hakkında kılık-kıyafet / fişlemeler nedeniyle disiplin cezası uygulandı (memurluktan çıkarma hariç).
4. 1997-2001 yılları arasında 33271 öğretmen hakkında kılık-kıyafet / fişlemeler nedeniyle disiplin soruşturması açıldı.
5. Bu dönemde 1635 askeri personel YAŞ kararlarıyla meslekten ihraç edildi ve 2500 kişi ise emekliye sevk edildi.
6. Katsayı engeli nedeniyle 12 milyon 80 bin meslek lisesi öğrencisinin de istediği üniversitede eğitim görmesinin önüne geçilerek, milyonlarca genç insanın geleceğiyle oynandı.
7. On binlerce başörtülü öğrenci hakkında disiplin soruşturmaları açıldı ve bu öğrencilerden binlercesinin okudukları Fakülte ve Yüksekokullarla ilişkileri kesildi (Menek, 2016: 144).

Bütün bu yaşananların sonucunda dindar halk kesimleri, özellikle de islamcılar 28 Şubat'ın yarattığı maliyetleri bir de içsel olarak yaşadılar. Öncelikle büyük bir kısmı derin bir sarsılmayla karşı karşıya kaldılar, güvenlerini kaybettiler. Ümitlerini ve gelecek tasarımlarını yitirdiler. Bireyselleşme yaygınlaştı. Kimisi küstü ve içine kapandı. Kimisi de hayal edilen toplumsal iktidar ve güç olgusunu demokratik siyasi mekanizmalarda veya kapitalist piyasa şartlarında aramaya yöneldi. Sağcılık ve muhafazakarlık tekrar ivmelenmeye başladı (Türkmen, 2008: 115-117).

28 Şubat sonrasında kamusal alanda en belirgin hareketin başörtüsü eylemleri olduğunu belirtmek gerekir. Ele aldığımız derginin kurucularının da bu eylemlere katıldığı görülmektedir. 28 Şubat darbesine karşı oluşturulan “İnanca Saygı Düşünceye Özgürlük İçin El Ele” eylemleri İstanbul’da başlayarak Türkiye’nin birçok şehrine yayıldı:

“Birçok ilde 11 Ekim 1998’de aynı anda başlayan eyleme, toplumun farklı kesimlerinden katılım oldu.

O dönem başörtüsü yasağının en katı şekilde uygulandığı İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nin önünde bir araya gelen katılımcılar, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nden Aksaray, Laleli, Beyazıt, Sultanahmet, Eminönü, Galata Köprüsü üzerinden Karaköy, Kabataş, Beşiktaş, Ortaköy ve o dönemki adıyla Boğaziçi Köprüsü girişinden, Anadolu Yakası’nda da Paşalimanı Caddesi, Üsküdar, Maltepe, Kartal, Pendik, Tuzla ve Gebze güzergahı boyunca kesintisiz “insan zinciri” oluştu.

Gebze, İzmit, Adapazarı, Bolu, Ankara hattında bazı şehirler arası yollar dışında, il merkezlerinde de zincir devam etti.

Bu arada 200 otobüs, Bursa, İstanbul, Ankara arasında zincirin kesintisiz gerçekleşmesi için Kütahya, Afyon, Lüleburgaz, Bilecik, Yalova, Konya ve Eskişehir’den insan taşıdı. Çorum, Samsun ve Ordu’da zincir kesintiye uğramazken, Giresun’da eyleme izin verilmedi. İnsan zinciri, Trabzon, Rize, Hopa yönünde devam etti. Eylemin güney hattında Kayseri’den başlayan insan zinciri, Malatya’ya kadar devam edip Elazığ’da sona erdi” (Anadolu Ajansı, 26.02.2021).

28 Şubat askeri darbesinin en güçlü aparatlarından birisi Devlet Güvenlik Mahkemeleriydi (DGM). İlk kez 1973’te kurulan fakat bir yıl sonra anayasa Mahkemesiyle kapatılan ve tekrar 1983’te faaliyete sokulan DGM, 2004 yılında ilgili yasanın yürürlükten kaldırılmasıyla son bulmuştur. Kurulduğu günden sonlandırıldığı güne kadar sadece devletin baskı aygıtı olarak işlev gören bu mahkemeler, doğal yargılama süreçlerine aykırı bir yapılanma içerisindeydi. DGM heyetinde bulunan üç asil üyeden ve iki yedek üyeden biri askeri yargıçtı (Koçak Süren, 2009: 409). Erdoğan’a 10 ay hapis cezası veren mahkeme de Diyarbakır DGM’ydi. “Adalet Bakanlığı verilerine göre, DGM’lerde 1986 ile 2002 arasında 73 bin 936 dosya işleme konuldu, bunlardan yarısına yakını karara bağlandı. 1990-2002 arasında yargılanan 214 bin 885 kişi hakkında karar verildi. DGM’ler, 82 bin 95 kişi hakkında mahkumiyet kararı verirken, 82 bin 465 kişiyi beraat ettirdi. Geri kalan 50 bini aşkın kişi hakkında ise, görevsizlik gibi kararlar vererek, başka mahkemelere sevk etti” (BİRGÜN, 20.06.2004).

Türkiye'nin yaşadığı bu zorlu süreçte Yolcu, Samsun'da yeşeren muhalif İslamcı bir söylemi sahiplendi: “Yolcu, 28 Şubat döneminin boğucu atmosferinde bir ses ve nefes olarak kendini ortaya koydu. Büyük ölçekte Türkiye'nin, orta ölçekte Karadeniz'in, küçük fakat temel ölçekte Samsun'un bir çılgınlığı ve protestonun beyanıydı. Samsun'da biriken İslami ve insani duyarlılık ve entelektüel birikim, Ömer İdris Ağabey'in de Samsun'a gelmesiyle kendine net bir mecra ve dil buldu. Derginin gözesi Samsun'du ama dergi ilin, bölgenin, ülkenin de ötesinde tüm İslam coğrafyasının sesi veya bu coğrafyalardaki seslerin yankısı olmaya çalışıyordu. Özellikle Ömer İdris Ağabey'in Filistin hassasiyeti çok açıktı. Bu hassasiyetler ve Samsun'daki birikim birbirini tamamladı” (H.G.).

İbrahim Tökel'e göre Türkiye'nin 90'lı yıllarda yaşadığı sancılı süreçlerin Samsun özelinde belki de en önemli çıktısı Yolcu dergisidir: “Bütün büyük ama sancılı hareketler bu yıllarda oluşmuştur. Bu anlamda entelektüel bir öneme haizdir diyebiliriz. Hatta bence bugünkü siyasi, düşünsel ortamı belirleyen esas güç halen 90'lı yıllardır diyebilirim. Yolcu da bunun kanıtı gibidir mesela. Bu ortamda, taşrada, bir avuç idealist insan tarafından Türkiye'nin bu çabalarına ortak olmak çabasıdır bu derginin oluşumu” (İ.T.).

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma nitel yöntemle tasarlanmıştır. Araştırmada literatür taramasının yanı sıra verilerin elde edilmesi için içerik analizi, derinlemesine görüşme ve sözlü tarih teknikleri kullanılacaktır. Sözlü tarih tekniğinin kullanılmasının sebebi derginin kronolojik tarihini bireyler üzerinden okumaktır. Nitekim Neuman'a göre sözlü tarih, “bir kişiyle geçmişinde yaşadığı olaylar, inançlar ya da duygular hakkında görüşme yapılan bir hatıradır” (2014: 624). İçerik analizinin kapsamını Yolcu dergisinin yayımladığı sayılar oluşturmaktadır. Tüm sayılarda araştırmanın amacına ulaşmasına katkı verecek –özellikle derginin önemli isimlerinin kaleme aldığı- metinlerden elde edilen veriler kullanılmıştır. Dergi sayılarına hem İslamcı Dergiler Projesi'nden (İDP) hem de yayıncıdan ulaşılmıştır. Derinlemesine görüşme ve sözlü tarih gerçekleştireceğimiz katılımcılar, amaçlı örnekleme belirlenecektir. Amaçlı örneklemin tercih edilme sebebi, görüşülecek kişilerin derginin yayım sürecine tanıklık etmiş, metinleriyle katkı sunmuş ve derginin faaliyetlerine katılmış kişilerden oluşmasıdır. Zira amaca yönelik örnekleme, “araştırmacının son derece özel ve ulaşılabilecek bir nüfusun olası tüm örnek olaylarını belirlemek için geniş bir yöntemler yelpazesi kullandığı raslantısal olmayan bir örnekleme” (Neuman, 2014: 322) olarak tanımlanmaktadır. Örnekleme

oluşturan katılımcıların isimleri dergide yer almaktadır. Bu yüzden araştırmada katılımcıların isimlerine yer verilmiştir. Görüşme ses kaydına alındıktan sonra transkripsiyonu sağlanmış ve buradan elde edilen veriler, temalaştırılarak makalede ilgili başlıklar altında işlenmiştir.

Yolcu Dergisi Hakkında: Kronolojik Bir Seyir

“Burası Türkiye ve Tarih Kaydediyor”

Yolcu (2), 1988

Bir derginin yayın hayatına başlamasının mutlaka birçok gerekçesi ve önemli bir hikâyesi vardır. Yolcu dergisinin yayın hayatına başlaması ve günümüze kadar uzanan sürekliliği bu başlık altında, sözlü tarih tekniği kullanılarak katılımcıların süreci aktarması yoluyla ortaya konulacaktır.

Yolcu dergisi yayıma başlamadan önce dergide yer alan yazarların çeşitli mahfillerde yer aldığı ve bazı dergi yayımlama girişimlerinde yer aldığı görülmektedir. Bu dergilerden ilki Fikri Tüzen’in çıkardığı Fidan Dergisi’dir: “Tabii Yolcu’dan önce yine Yolcu’yu oluşturacak ekibin iki sayı çıkardığı ve benim de yazımın bulunduğu Fikri Tüzen yönetimindeki *Fidan* dergisini de anmam gerekir. “*Müslüman Halk*” ismi ve “*Fidan*” dergisi, Yolcu’nun habercisi hatta nüvesidir” (H.G.).

Fidan dergisini müteakiben Ömer İdris Akdin’in Taş Çocukları adında bir dergi yayımladığı görülmektedir: “İkinci sayıyla birlikte Yolcu dergisi, Ömer İdris Akdin’le kendini buldu. Ömer İdris Akdin, Samsun’a dönmeden önce “*Taş Çocukları*” adıyla bir dergi çıkarmıştı. Ömer İdris Akdin, öğrenciliği nedeniyle Trabzon’da, görevi nedeniyle Diyarbakır ve Elazığ’da bulunmuştu” (H.G.).

Hüseyin Güç’e göre Yolcu, bu iki derginin düşünsel yapısı ve metin üslubunun sentezi gibi görünmektedir: “Samsun’a dönünce Samsun ve Yolcu dergisinin yolu Ömer İdris’le birleşmiş oldu. Böylece Yolcu dergisinin ikinci ve asıl dönemi başladı. Yolcu dergisi; Samsun’da çıkarılan *Fidan* dergisinin çevre, birikim ve içeriğiyle Ömer İdris’in çıkardığı *Taş Çocukları* dergisinin üslubunun sentezi gibidir” (H.G.).

Yolcunun ortaya çıkmasında (özellikle ikinci sayıdan itibaren) ve bugüne ulaşmasında derginin sahibi Mustafa Öner ve genel yayın yönetmeni Ömer İdris Akdin (Ferhat Kalender)’in payı oldukça büyüktür. Akdin ve Öner, derginin ete kemiğe bürünmesinin altında yatan düşünceleri şöyle belirtmektedirler:

“O dönemi bilenler bilir; birçok dergi kapanmış, birçok kitabevi tehlikeli paranteze alınmış, herkesin sustuğu ya da susturulduğu bir dönemdi. O dönemde biz de bir adım atalım istedik. Bu anlamda bizim açımızdan yapabileceğimiz en güzel adım dergi yayınıydı, biz de bunu yaptık” (Ö.İ.A.).

“Şahitliklerimiz ve yüzleşmelerimiz üzerine varlık gerekçemizin ne olduğu, nasıllığı üzerine kafa yorup ses vermek için de arayışlara giriyorduk. Yazının ilk cümlesinden itibaren kırık dökük, karma karışık süreçlere muhatap olmuş, hemen her kesimle bir şekilde aktif ya da pasif iletişim kurmaya gayret göstermiş, kendine bir türlü bir şeyh edinememiş olarak yol üzere olmak, yol üzere kalmak kaygılarıyla bir grup arkadaş ile birlikte; öyle bir ses verelim ki, ses bize, kendimize ders versin. Öyle bir ses verelim ki, bir tabelaya dönüşmesin. Öyle bir ses verelim ki, yalın ve aynı zamanda sahih ve sahihi olsun. Öyle bir ses verelim ki; “özgür, adaletli ve erdemli bir toplum yürüyüşüne mütevazı bir katkı” diyelim, adı “Yolcu” olsun. Yolcu Dergisi bir başka matbu serüven olarak bizim şahitliğimiz ile yola koyuldu. 1995 yılında ilk denememiz üzerinden bir ay geçti-geçmedi derginin genç ekibi dergi dokümanları ile birlikte göz altına alındılar, tutuklandılar” (Öner, 2020: 99)

Dergi, bu düşünce ve eylemlilikle yola çıkmaya başladı. Yolcu dergisinin kurucusu ve sahibi olan Mustafa Öner, derginin kuruluş hikayesini şöyle aktarmaktadır:

“Yolcu dergisinde gerek yazarak gerek etrafında olarak gerek ismi ile anabileceğimiz bir çok ağabeylerimiz, arkadaşlarımız, genç delikanlılarımız vardı! Ömer İdris Akdın ve arkadaşlarının, Trabzon’da dönemin kısıtlı imkânlarıyla çıkarttıkları “Taş Çocukları” dergisi vardı. O dergiyi gördüğümde; “işte budur!” dediğimi hiç unutamam. Yolcu dergisi için Samsun’da hasbihaller, toplantılar yapılırken; ekseriyetin tercihini aşamadığım için ilk sayı ki tek sayı olarak çıkabilirdi, içerisinde Allah rahmet eylesin Hüseyin Ayçiçek’in de adı geçen, şimdiki dergi boyutunun yarısı sayılabilecek boyutta yayınlandı. İçime sinmemiştir ama; güçlü bir edebiyat dergisi izlerini taşıyor olması; ne yapalım, olsun dedirtti. Bir grup genç arkadaşın, bıçkın inatlarından dolayı sayın Mehmet Bekaroğlu hocanın da çığırkanlığının sonucu; uluslararası bir sempozyum yolcu dergisinin daha ikinci adımıyla hapsi oldu. Yolcu dergisi ile paralel faaliyete geçirilen “Yolcu Çayevi” Ahmet Ufuk Erkan’ı anmam gerekecek. Kendisine derginin yayına devam edebilmesi için; en az üç derginin çıkabileceği finans desteğini kendisine belge olarak vermiştim. Üç ay sonra Ahmet ağabey, dergiyi sürdürebilecek arkadaş grubunun toparlanamamasından memnuniyetsizliğini dillendirerek belgeyi iade etmişti. Bu sürecin üzerinden yaklaşık iki yıl geçmiş, memlekette; devletin kurumsal imkânlarını ele geçirmiş muhtelif çete mekanizmaların baskısı; ordu kurumlarından başta üniversiteler olmak üzere tüm eğitim kurumlarına kadar, sağlık sektöründen, ticaret odalarına, yargıdan, diyanet teşkilatına kadar özellikle Müslüman halk baskı altına alınıyor, gözaltı ve tutuklamalar her geçen gün çoğalıyordu. Beşli çetenin çığırkanlığı ile Allah rahmet eylesin Necmettin Erbakan hocanın başbakanı olduğu hükümet sinsi bir darbemsi yöntemle düşürülüyor, başrolünü kurumsal kimliği NATO olan

ABD'nin çektiği mekanizmalar; memlekette buldukları siyasi, askeri, bürokratik, finansal, medya elverişli karakterler ile Anadolu'nun nefesini kesiyorlardı. Böyle bir zamanda; 1988 yılında "BURASI TÜRKİYE VE TARİH KAYDEDİYOR" yumruğunu Yolcu Dergisi olarak havaya kaldırmış oldu Anadolu'nun bıçkın dedelikanlıları." (M.Ö.).

Derginin kuruluş sürecinde Türkiye'nin gerilimli ortamı kadar Samsun'da İslamcı mahfillerde cereyan eden tartışmaların da etkili olduğu görülmektedir. Fikri Tüzen, bu mahfilleri merkeze alarak Yolcu'nun kuruluş dinamiklerini şöyle özetlemektedir:

"92 ya da 93'ün yazı olabilir. 10-15 kişi bir araya geldik, geç saatlere kadar oturduk. O gece dergi kurmaya karar verdik. Arkadaşlardan biri o ismi önerdi. İsim daha önce Ahmet Ufuk'un (Erkan) işlettiği Saadet Caddesi üzerinde Yolcu Çayevi vardı. Onunla beraber Zer Kitap Sarayıyla birlikte gençlerle bir hareketlilik sağladı. Dergiyle beraber belli bir çevre oluştu. Dergi ekibi olarak daha çok Site Camii altındaki Mevlüt amcanın çay ocağı vardı, karargahımız orasıydı. Ömer İdris (Akden) bilir. Gündüzleri şehirde olanlar şehir dışından gelenlerle orada buluşurdu. Çevre böylelikle çok genişledi" (F.T.).

Yolcu dergisinin ilk sayısı, Fikri Tüzen, Ahmet Ufuk Erkan ve Şengül Öner'in uzun süren dizgi çalışmalarının ardından basıldı: "İlk dizgiyi ben, Ahmet Ufuk Erkan ve dizgi operatörü Mustafa Öner'in kız kardeşi olarak biz günlerce eziyet ve çile sonrası baskıya girecek hale getirmiştik, yani bu üç kişi. Ahmet Ufuk Erkan'a büyük vefa borcu ve Mustafa'nın kız kardeşine emeği için minnet borcumuz olduğunu bu kadar geçen zaman zarfına rağmen hiç unutmadım" (F.T.). Yolcu dergisi, yayın hayatına 1995 yılında ilk sayıyı çıkararak başlamasına rağmen ikinci sayının üç yıl sonra 1998 yılında yayımlandığı görülmektedir. Bu durum, araştırmamızın gösterdiği biçimde yayıncılık ve eylemlilik sürecinin beraber sürdürüldüğüne dair bir hikâyeyi bize işaret etmektedir. Yolcu dergisine ismini öneren Mustafa Karaosmanoğlu, bu hikâyeyi şöyle özetliyor:

"95 yılında Trabzon'da İkinci İslam Sempozyumu vardı. Malatya'ya (baskı için) gitmeden önce bizim dergi (ekibi) Trabzon'a gitti İslam Sempozyumu'nu dinlemeye tabi. O zamanın şartları vesaire bazı olumsuzluklar oldu ki olumsuzluk şuydu: Saygı durumunda ayağa kalkmamanın aktörleri bizim arkadaşlardı. Ayağa kalkmadılar dolayısıyla bizim dergi basılmadan önce ikinci sayısında cezaevi gören bir dergi haline geldi. Dolayısıyla dergiye biz ara verdik böyle bir şanssızlık olması hasebiyle" (M.K.).

İlk sayının yayınlamasından sonra yaşanan süreç derginin ikinci sayısının askıya alınmasına sebep oldu. Bu süreçte her biri bir şehirde olan dergi ekibi bir yandan 28 Şubat sürecinin baskısını fiilen hissediyor, öte yandan başörtüsü eylemleri başta olmak üzere çeşitli eylemlere katılıyorlardı. Ömer İdris

Akcin'in Samsun'a dönmesi ve Mustafa Öner'in tekrar dergiyi canlandırma çabasıyla beraber ikinci sayı 1998 yılının ilk aylarında okuyucusuyla buluştu. Akcin'e göre birinci ve ikinci sayı arasında çok da bir bağlantı yoktu: "İkinci aşamada çıkan Yolcu dergisi ilk çıkıyormuş gibi bir dergi fakat derginin isminin alınması vesaire süreci uzayacağı için derginin sahibi olan Mustafa Öner'in telkinleriyle dergiyi aynı adla çıkarttık. Görülecektir eski dergiyle hiçbir bağlantısı yok. Tarzı, söylemi, efendime söyleyeyim yazının şekli, üslubu hatta tasarımı bile eskisiyle ilgisi, alakası yok" (Ö.İ.A.).

Derginin 2004 yılında çıkardığı 30. sayısından sonra yayına ara verme konusunun dergi ekibi tarafından tartışıldığı görülmektedir. Bu sayıda kendisiyle yapılan bir söyleşide Ahmet Usta bu konuyu şöyle değerlendiriyor: "Hep çıkmak için fırsatı kollayacağımız mevzilerimize dönüyoruz gibi geliyor bana. Belki bizimkisi baharı beklemek gibi... Koyu karanlık ümitsiz kılmaz bizi biliriz şafak yakındır. Yeter ki yüreğimiz soğumasın. Yolcunun ara verışı biraz da zorunluluklar" (Kalender, 2004: 11). Aynı sayıda Ferhat Kalender, "Seyir Defteri"nde derginin ara vereceğini ama "Yolcu'nun Kitabı" adıyla bir kitap serisinin çıkacağını bildiriyor.⁵ Ne var ki böyle bir durum söz konusu olmadığı gibi Yolcu dergisi de yayın hayatına devam etti. Hem de daha kalabalık bir ekiple:

"Dergide bir sürü insan yetişti ama dergide durmadı. İlk yazılanı burada yayınladılar daha sonra gidip kendi kitaplarını kendi dergilerini çıkardılar birçok yerde. Önemli değil bizim açımızdan. Bizim 'bir okul oluşturalım bir ekonomimiz olsun bir standardımız olsun' diye bir amacımız yoktur. Giden gider, gelen gelir. Gidene teşekkür ederiz, gelene hoş geldin deriz, devam ederiz. Çünkü derginin ismi bu zaten: Yolcu. Bu anlamda bize göre yolcu yoksa yol da yoktur, aslanan yolcudur" (Ö.İ.A.).

Yolcunun bugüne kadar çıkardığı 100'ü aşkın sayıda yüzlerce yazar, şair ve öykücü binlerce metinle katkı sunmuşlardır. Bu yazılara kimi zaman söyleşiler, mülakatlar kimi zaman da alıntılar ve kitap tanıtımları eşlik etmiştir. Derginin çıktığı ilk sayılardan bu yana sabit olan tek yazı serisinin Ferhat Kalender'in takdim yazısı niteliğindeki "Seyir Defteri" yazısı olduğu görülmek-

5 "Dergide bazen kopuşlar oldu. Bir ara ekip tamamen gitti. İlk kopuş yani 30. sayıdan sonra biraz ara verelim dedik. O tarihlerde derginin çıkmasına gerek yok dendi. Herkes boş ver dedi. Çünkü dergi ile uğraşmak başlı başına bir şey tamam mı? Ben bir sene sonra tekrar dedim nasıl olabilir falan yani ne olabilir? Bir baktım 30 sayıdan sonra başka bir evreye geçmişiz. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden dergi desteklenmeye başladı. Samsun'u aşmıştık artık. Bir yayın kuruluşu kurdum ben o arkadaşlarla. Ondan sonra kırılma oldu işte. Samsun'daki arkadaşlarla ayrılımlar oldu tek başıma kaldım." (Ö.İ.A.).

tedir.⁶ Bununla birlikte dergide uzun süre devam eden ve Ahmet Usta'nın editörlüğünü üstlendiği "Orta Sayfa" söyleşileri de Türkiye'nin önemli düşünürlerinin dergiye konuk olduğu alanlar olmuştur. Bu söyleşiler daha sonra Ahmet Usta tarafından "Yol Hasılası" (2023) isimli kitapta toplanmıştır.

Hüseyin Güç, derginin tarihsel sürecini 4 ana döneme ayırmaktadır: "Yolcu dergisinin kabaca 1- hazırlık dönemi ve birinci sayı, 2- Ömer İdris Akdin'in yayın yönetmenliği dönemi ikinci sayı ve sonrası, 3- Nevzat Onmuş'lu dönem (Nevzat Onmuş, üniversite öğrenimi sonrası Samsun'a dönüşüyle Samsun'a ve Yolcu dergisine yeni bir heyecan ve enerji katmıştı.) 4- Tekrar Ömer İdris Akdin'in baskın ve belirleyici olduğu günümüze kadar gelen dönem olarak dört dönemde incelenmesi gerektiğini düşünüyorum."

Yolcu dergisinin ortaya çıkış hikâyesi dergide rol alan bir çok kişinin arayış hikayesiyle örtüşmektedir. İbrahim Tökel bu kesişmeyi şöyle ifade etmektedir:

"Tabi 90'lı yıllardan bahsediyoruz. Hemen hemen tüm toplum kesimlerinde hareketliliklerin ivme kazandığı bir dönemdir doksanlar. Şahsen benim de kişisel hikâyemin ivme kazandığı, arayış içinde olduğum bir dönemdi. Hatta benim açımdan ideolojik bir anlayıştan daha esnek bir döneme geçiş dönemi diyebiliriz. Tabi burada edebiyatın, şiirin veya genel anlamda estetik anlayışımın gelişmesi bu dönüşümde rol oynamıştır. Dolayısıyla bir hareket, bir eylem ve bunun ötesinde bir edebiyat dergisi olarak Yolcu'nun yola çıkışı, vücut bulması benim bu dönüşümlerim ile birlikte seyretti."

Yolcu'nun Kimliği

Yolcu dergisinin kimliğini, derginin sayılarını incelediğimizde, özellikle Ferhat Kalender'in kaleme aldığı ve 30. sayıya kadar kapakta daha sonra ilk sayfada yer alan "Seyir Defteri" başlıklı takdim yazılarında tanımlayabilmek mümkündür. Bununla birlikte 15. sayıdan 26. sayıya kadar "Yolcu'nun Heybesi" başlığı altında Ahmet Usta'nın değindiği konular da derginin kimliğini ortaya koymaktadır.

Yolcu dergisinin ortaya çıktığı mahfil, özellikle o dönemde belirgin bazı kimlikleri deruhte ediyordu. Bu dönem aynı zamanda bazı fikirsel dönüşümleri de içeriyordu. 1980'den 90'a geçen süreçte bu dönüşümü Fikri Tüzen şöyle özetlemektedir:

6 "Seyir Defteri" yazılarının bir kısmı (ilk on yıl) daha sonra Ferhat Kalender imzasıyla "Yol ve Kavil" (2010) başlığıyla kitaplaştırıldı.

“1982 yılında darbe sonrasında Ankara’da öğrenci evindeydik. O evde Ahmet Usta, Hüseyin Zer, Osman Emecen, Muammer İlhan da vardı. Burada yoğunlukla İslami kitaplar ve dergiler okuyorduk. Tek bir kanaldan değil çeşitli ideolojilerden dergiler ve kitaplar girerdi. Dört gözle beklerdik dergi sayılarının çıkmalarını. Yaşar Kaplan’ın dergisi, İktibas, Maveria, Kriter vesaire. Biz siyasete de uzak duruyor çok sıcak bakmıyorduk. Refah Partililer bizi mezhepsiz, sapık olarak değerlendiriyordu. Müzik olarak özgün müzik dinlerdik. Çok farklı fakültelerden yüksekokullardan öğrenciler geliyordu. Sabahlara kadar devlet yıkıp devlet kuruyorduk. İran Devrimi bizlere anlatılınca ağızımız açık dinlerdik. İslami kimlik, rejim karşıtlığıyla özdeşleşiyordu bizim için. Fıkıh, hadis, tefsir gırla gidiyordu. Ama hiç felsefeye yanaşmadık. Ama edebiyatı da önemsiyorduk. Zarifoğlu olsun, Sezai Karakoç olsun şiirler okuyoruz. Necip Fazıl şiirlerini dinliyoruz. Kimi arkadaşlar onun geride kaldığını filan söylüyor. 80-90 arasında bir Selefi bir akıma biz takıldık kaldık. Biraz da Hatemicilere takılı kaldık. Halbuki bu nedir? Hem düşünce ufkumuzu hem de kendi hareket alanımızı daraltmış oluyoruz. 90’larda Samsun’a geldiğimizde işler değişti. Bazı şeylere hatalı baktığımızı gördük. Ne yapabiliriz diye tartıştık. Şehir dışından isimler davet ettik. Paneller etkinlikler yaptık. Kadınlar ve çocuklar katıldı. Bu süreçte iki sayılı çocuklar için bir dergi çıkardık. Sonra da Yolcu işte. Dergi özellikle kendisi yolculuk olduğu için bu süreçte kişi sürekliliği değişim halinde, çevremiz değişim halinde. Bu anlamda kendi düşüncemizi aştık, hem ufkumuzu açmak, yenilemek, karakterize etmek için kendimizin böyle bir misyona büründüğünü görüyoruz. Bir tür okul demeyeyim ama yani böyle bir şey, bir misyon gördü diyelim.” (F.T.).

Mustafa Öner, dergi yazarlarının müstakil kimliği ile yolcunun kimliğinin karıştırılmaması gerektiğini belirtiyor. Ona göre Yolcu dergisi, bugün gittikçe popülerleşen tabela temsiliyetini ifade eden bir kimlikle ifade edilemez: “Elbette çok farklı tabela temsiliyeti olduğunu dillendiren yazarlarımız vardır ve olmaya da devam edecektir ve fakat tabelasından dolayı dile getirdiği hakikat, Yolcu dergisinde öteki olmaya maruz kalmamıştır” (M.Ö.). Ahmet Usta da bu görüşe paralel bir biçimde derginin kimliğini şöyle tespit etmektedir: “Sağında ve solunda birilerinin olmadığı, birilerine yaslanarak ezik yürümek zorunda kalmayan, dostların yüreğinden beslenen hırçın, öfkeli ve dik duran, haktan hakikatten yana safını belirlemiş bir dergi” (A.U.).

Yine de biz hem Yolcu’da yayımlanan metinlerden ve yapılan görüşmelerden yola çıkarak derginin öne çıkan kimlik bileşenlerini göstermeye çalışacağız. İlk olarak derginin en belirgin kimliğinin *İslamcı* kimliği olduğunu belirtmek gerekiyor. Yolcu dergisinin 30. sayısında M. Varol Öztürk, “Yolcu Dergisi Nedir? Neyi Anlatır?” başlıklı yazısına şöyle bir cümle ile başlıyor: “Peygamber (asm) insanın yeryüzünde bulunuşunu bir ağaç gölgesinde dinlenen yolcunun durumuyla örnekliyor. Bizler Yolcu olarak her şeyden önce konumumuzu bu hadis çerçevesinde anlamaya ve anlatmaya çalıştık. Yürünecek bir yol vardı, yürümek gerekliydi” (Öztürk, 2004: 17). Yolcu kelime-

sinin İslami bir metafor olarak dergi ismine taşınmasından⁷ İslamcılığın derginin başat kimliğini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Karaosmanoğlu'na göre Yolcu dergisi “tabii ki İslamcı bir dergi. Hepimiz ideolojik olarak İslamcıydık, yani bu gurur vesilesi” (M.K.). İbrahim Tökel de Karaosmanoğlu gibi net konuşmaktadır: “Elbette son derece belirgin bir kimliği vardır. Yolcu her anlamıyla İslamcı⁸ bir dergidir.” (İ.T.).

Derginin yayın hayatına başlamasının en önemli motivasyonlarından biri olan 28 Şubat süreci de İslamcı kimliğinin Yolcu'nun başat kimliği olmasını sağlamıştır. Zira Akdin'e göre 28 Şubat sürecinde “insanlar dini kimliklerinden “ben müslümanlardanım” dediklerinden dolayı aşağılanıyor ve zulme maruz bırakılıyor”du (Kalender, 1998a: 1). Hüseyin Güç de paralel bir biçimde bu motivasyonun merkezi rolü üzerinde durmaktadır: “Anlamsız yasaklar, milletimize ve milletimizin değerlerine düşmanca saldırılar, gencecik kızlara tarihsel bedeller ödetilmesi demek olan başörtüsü zulmü döneminde gençlerin protest sesi ve yönü olmak üzere Yolcu dergisi doğdu” (H.G.).

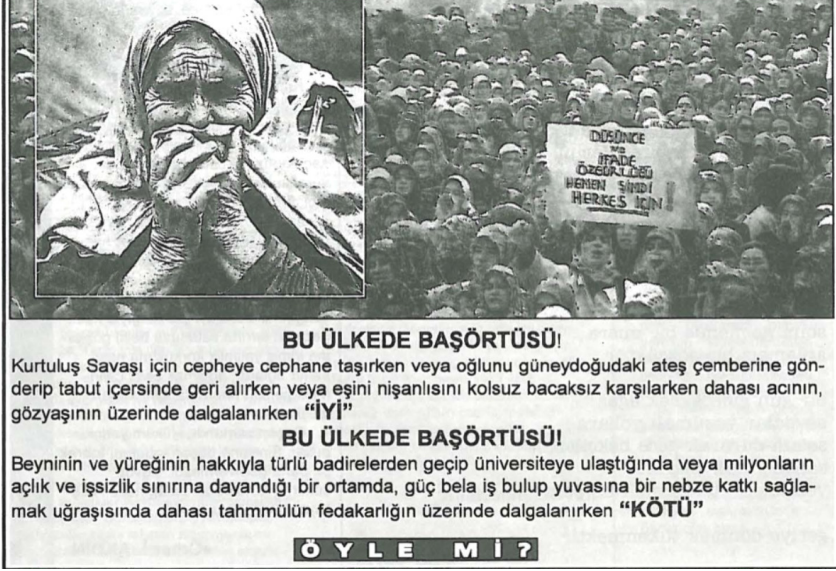
Yolcu dergisi, o dönemde İslamcı kimliğin önemli bir faaliyeti olarak insanları yazılar, şiirler ve görsellerle bilinçlendirmeyi ve 28 Şubat zihniyetini ikame eden medya kuruluşlarının hegemonik baskısından bir nebze olsun kurtarmayı şiar edinmiştir:

“Öncelikle elinizde tuttuğunuz ürün bir dergidir. Ve bu dergi, “Kültür ve Diyalog”u esas almaktadır. Görsel ve yazınsal kirliliğin arz-ı endam ettiği bir ortamda yine ülkemiz üzerinde estirilmeye çalışılan bayağılaşma kumpasının genelleştirilmeye çalışıldığı bir zamanda insan olarak üzerimize düşen ne ise onu yalnızca kalemimizi kullanarak ortaya koyuyoruz. Kendimiz kalmak ve kendimiz olmak, kendimizi sağduyuya açmak istediğimizin ancak özgürlük alanlarını genişletmekten geçtiğine inanıyoruz” (Kalender, 1999a: 1).

Dönemin İslamcı kimliğinin en büyük simgelerinden biri haline gelen başörtüsü, Yolcu dergisinde sık sık gündeme gelmiş gerek yazılarda gerek şiirlerde gerekse de görsellerde kendine yer bulmuştur:

7 Mustafa Karaosmanoğlu dergi isminin belirlenmesi hikayesini şöyle aktarmaktadır: “Birçok isim teklif edildi. Otuz yıl geçti tam hatırlamıyorum. Bülent, labirenti önermişti mesela. Benim aklıma, eski solcu olmam hasebiyle Yolcu geldi. Aslında yol ve yolcu bizim kültürümüzde çok önemli bir yere sahip ama bütün kültürel zenginliğimizi kapırdığımız gibi isimlerimizin birçoğunu da kapırdık” (M.K.).

8 “Ancak bu bugünkü anlaşılın dar anlamıyla, aklıma ilk gelen anlamıyla siyasal bir İslamcılık değildir, diye bir not düşmeliyim. Çünkü Yolcu hiçbir taraf gözetmeksizin hapishanelere ve gariplere ücretsiz dergi gönderileceğini söylemiştir. Ve halen bunu söylüyor. Şunu demek istiyorum İslamcılıktan öte adaletsizliğe uğrayan, ezilen, sömürülen insanların yanında olmak Yolcu için her şeyden önemli oldu. Bugün yaşananlara bakarsak bunun ne kadar önemli olduğu daha iyi görülecektir” (İ.T.).

Resim 1: Kaynak: (Yolcu, 1998b: 8)

Mustafa Öner'e göre Müslüman kimlikle insan kimliği arasında bir ayrışma söz konusu olamaz. Bu bağlamda ona göre Yolcunun kimliği, "insan olmak ki "insan" olmak Müslüman olmaktır. Bu kapsamda Allah adamlarından olmak, yürüyüşünden sendelense de tepelere çıkıp çıkıp da vadilere geri yuvarlanılsa da yolda olmak, yolda kalmak, yolda ölmek niyetlerimiz..." (M.Ö.)

Yolcu'nun ortaya çıktığı yıllarda derginin kimliğini, diğer niteliklerinin yanı sıra "*muhalif*" olarak da tanımlamak mümkündür: "Bu her tür hukuksuzluğa, aymazlığa, kendi insanını sürü gören zihniyete, toplumların otoriter bir şekilde yönetilmesine esash bir karşı duruştur" (A.U.). Yolcunun 2000'li yıllara kadar belirginleşen bu kimliğinin, Müslüman kimliğiyle de ilişkili olduğunu belirtmek gerekiyor. Hem o dönem laik politikaların belirgin bir biçimde uygulandığı hem de 28 Şubat darbesiyle cisimleşen ve müslümanca yaşam karşısında konumlanan bir siyasal ve askeri iktidarın varlığı, Yolcu'nun muhalif kimliğini daha belirgin hale getirmiştir. "Yolcu'nun çıkışı ekonomik şartların ağırlığına, sosyal şartların boğuculuğuna, kültürel ortamın ötekileştiriciliğine ve taşranın dezavantajlarına karşı isyankâr bir çıkıştı. Yolcu dergisinin girişimi, taşralı genç Müslümanlarının isyanı olarak görülebilecek bir çıkıştı. İlgi gördü. Bir ses ve soluk oldu." (H.G.). Bu tema altında Yolcu'da yer olan o kadar çok metin var ki hepsini buraya yerleştirmek mümkün değildir. Henüz -darbe sonrasında çıkan- ikinci sayıda MGK toplantısı, Susurluk kazası, başörtülüler, Necmettin Erbakan ve Tevhid Dergisi editörü

Nureddin Şirin'in parmaklıklar ardındaki görseli kapakta yer almakla birlikte Türkiye'de yaşananlar hakkında uzunca bir metin kaleme alınmıştır. Metin şu cümlelerle son bulmaktadır: “Evet Resmî Türkiye, Güvenlik güçlerinin birbirlerini çetecilik ve vatan hainliği ile suçladığı, mebuslarının kabzımal-daki mal gibi alınıp satıldığı, halkına tank namlusu göstermekten başka refleksli kalmamış, aydınlarının kaleminden riya, ihanet ve jurnal damlayan bir Türkiye. Gerçek ülke ise sessiz ve sabırla olanları izliyor. Tarih kaydediyor ve Allah günlerini üzerimizde döndürüp dolaştırıyor” (Yolcu, 1998a: 1-2).

Yolcunun muhalif kimliğini oluşturan bir diğer unsurun da *anti-Kemalizm* olduğu görülmektedir: “Evet, sisteme ve Kemalizme eleştiri var. Yani bir tür aslında modernliğe eleştiri var” (F.T.). Bu muhalif kimlik, tabii ki siyasal iktidarın dışında küresel güçlere ve Türkiye'deki uzantılarına/destekçilerine yönelik inşa edilen bir kimliktir: “Tarihin yüz aydınlığı olan topraklar, tarihin kara kuşatmasıyla karşı karşıya. Haçlıların bu günkü soyu kesikleri topraklarımıza yeniden dadanmaya meyletti. Ama bilinmeli ki her olanı görerak büyüyen Selahaddin Eyyubi'ler var; yeryüzünü onura kavuşturacak. Bakmayın, ülkemizdeki satılmış Amerikan yavrularına... Kafirlerin bir hesabı varsa elbette Allah'ın da bir hesabı var” (Usta, 2003b: 19) Hüseyin Güç'e göre “Yolcu dergisi, Emperyalist Batı ve onun kültürel etkisinde kalarak bilerek ya da bilmeden milletine saldıranlara karşı bir itirazın dergisidir. Aynı zamanda üretilemeyen çözümler ve bulunamayan yollar karşısında İslami bir eylem ve itiraz önerisidir” (H.G.). ABD'nin Irak'ı işgalini de dergiye taşıyan Yolcu, aynı zamanda *anti-Amerikanca* bir kimliğe sahiptir: “Şimdi de ABD ele geçirip yeniden kuracağı şehri bombalarla aydınlatıp kül yerine kanla çiziyor şehrin planını. Ve yine garip bir tecelli ile Bağdat'ın etrafında ham petroler tutuşturulmuş durumda. Ve Bağdat. Şimdi İslam'ın dördüncü başkenti ezan sesleri arasında bombalanıyor” (Akdin, 2003b: 3). Özellikle *anti-kapitalist* kimlikle temas halinde olan bu yaklaşım içerisinde *anti-siyonizmi* de içermektedir. Derginin birçok sayısında hem öne hem de arka kapağa da taşınan bu kimlik, Filistin'de baskı altında olan ve öldürülen Filistinlilerle dayanışmanın da bir ürünüdür. Dolayısıyla en başta zikrettiğimiz Müslüman coğrafyayla bağı sağlayan İslamcı kimliğiyle de özdeşleşmektedir.

YÜRÜYENLER EGRETTİ
SÖZLER ARASINDA

İ
/ yürüyemler
/ ye! közcükler arandı!
in adlanın, çekip gidin
sattırın çeki zamanlamadan, çekip gidin
enizn manâlığını, belâğımdeniz anlar kumsalları
sün dilediğinizde gelin
hedâğınize fotoğraf çekin ki anlâym
layemayacağınız
başlamışlar bir taşın
eski örneğini göğün patlatın!
II

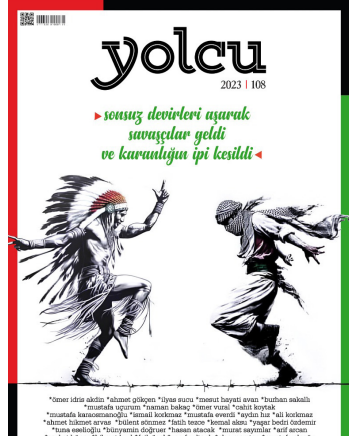

III
/ yürüyemler
/ ye! közcükler arandı!
zeden kılıç - Bizden kan
zeden çekin ve alay - Bizden can
zeden yeni bir renk - Bizden taş
zeden gaz bombası - Bizden yağmur
zeden sustuğunuz da aynı, gök, vuru lava
immezden alın hissesini, çekip gidin
enak yemelik bir ağzın parlayan göğün
za dâşen kurumlar! hehler göğün
za dâşen yapamaları dilediğimizce
III

IV
/ yürüyemler
/ ye! közcükler arandı!
renk tozları gibi nerde isterseniz orada dolayın
na dâşeyemeyen anımsızca ipece hepsini gül
akımsızca topağımızda çalınarak, yâğınımız
akımsızca kâğıtımızda kâğıtımızda, yâğınımız
gözü
arada bakımsızdır dâşeyemeyeniz ayılar
/ taş / Ya da bir keşik
in mazey, dâşeyemeyen göğün olma pazarmı
/ dâşeyemeyen aydın bir anı berâmetinde
jeyman'ın heybesini geri verin hüdüde
akımsızca dâşeyemeyeniz ayılar - İskâmsızca yâğın-
akımsızca topağımızda çalınarak
IV

V
/ yürüyemler
/ ye! közcükler arandı!
gün kurutulmuş bey bir kutura, çekip gidin
belâğın çikim eğrin zamanlamasına eğrinin
veberi vâziri!

Bizdendir sizde olmayanlar! Bir vâziri!
Eyi yürüyemler
Eğri közcükler arandı!
Geldi arkı çekip gime zamanınız
Nerde isterseniz orda olun ama olumayın a
Geldi arkı çekip gime zamanınız
Nerde isterseniz orda olun ama olumayın aramı
Halkımızdır topağımızda çalınarak
Burada bildirdi mezi
İstomers yapayın! İki eseli
Burada bildirdi dünya ve ahiret
Topağımızdan çikim
Dâşeyemeyen, karamızdan,
Bâğıymızdan, kuzumızdan, yaramızdan
Dağın her yerimizden
Belâğımdeniz anımsız
Dağın
Eyi yürüyemler
Eğri közcükler arandı!
©Mahmut

Resim 2: Yolcu Dergisi'nin Filistin'i ön ve arka kapaklarına taşıdığı bazı sayılar (3, 39, 108)

Dayanışmacı kimliğin birçok farklı görünümünü Yolcu dergisinde görmek mümkündür. Hemen hemen derginin bütün sayılarında künye bilgisinde yer alan “cezaevlerine ve garibanlara ücretsiz gönderilir” ibaresi Yolcu'nun özellikle 28 Şubat sürecinde tutuklananlara ve dönemin ekonomik krizlerinden etkilenerek yoksullaşan halka gönderme bulunmaktadır. Bu ibare hala derginin künyesinde yer almaktadır. Ahmet Usta'nın kaleme aldığı “Yolcu'nun Heybesi” başlıklı yazılarda kendilerine ulaşan Yolcu dergisine mektup yazan tutukluları görebilmekteyiz.⁹ Bununla birlikte 28 Şubat sürecinde başörtüsüne yönelik siyasal, bürokratik ve askeri baskının karşısında, başörtülü kadınlarla derginin dayanışma içerisine girerek hem yazılarında yer verdiği hem de sembolik bir eylem olan “el ele” eylemine katıldığı görülmektedir.

Resim 3: Kaynak: (Yolcu, 1998d: s.8)

9 “O dönemlerde tutuklu olan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da Yolcu'dan haberdar olduğunu, okuduğunu biliyoruz. Zaten “cezaevlerine ve garibanlara ücretsiz gönderilir” ibaresi ona göndermez.” (Ö.İ.A.)

Yolcu'nun dayanışmacı kimliğini, aynı zamanda Güneyde Filistin, Kuzeyde Çeçenistan, Doğuda Afganistan ve Doğu Türkistan, Batıda ise Bosna halklarına yönelik bir dayanışmayı da içeren *ümmet* kimliğinin bir parçası olarak ilk sayılarda görmek mümkündür. Derginin ikinci sayısında Hakan Albayrak'la yapılan söyleşide Bosna'da yaşananlar ve Aliya İzzetbegoviç konu edinmiştir (Yolcu, 1998a: s.5). Yolcu'nun 3. sayısında sapan kullanan Filistinli bir çocuğun resmiyle birlikte Filistinli Şair Mahmut Derviş'in şiirine yer verilmiştir (Yolcu, 1998, s.8). Derginin 10. sayısının arka kapağında Çeçenya marşına rastlanmaktadır (Yolcu, 2000a). ABD'nin Afganistan'ı işgale başladığı 7 Ekim 2001 tarihine müteakiben yayımlanan ilk sayısında Yolcu, konuyu kapağa taşımış ve Ferhat Kalender'in kaleme aldığı "Seyir Defteri"nde şöyle yer verilmiştir:

"Bugün ise Pax Americana denilen, kökleri eski Roma'ya dayalı, merkezi Washington olan yeni bir saldırıyla karşı karşıyayız... Gerekçesi ne olursa olsun bugün yıllar sürecektir bir saldırı başlattığını açıklayan Amerika, tarihi Roma'nın işlevini ve misyonunu yüklenmek isteyen bir çizgiyi benimsemiş ve dikte ettirmeye azmetmiş görünüyor. Bu savaş makinesinin ekonomik alandaki ideolojisi liberalizm, enformatik ayağı üniversiteler, uluslar arası haber ajansları ve medya, uygulama alanı ise müslüman halklardır" (Kalender, 2001f: 1).

Yolcu'nun Ötekisi

İyiliğimizi istiyorlar, vermeyeceğiz!"

(Yolcu, 1998c: 1)

Iain Chambers, meşhur eserinde şu sözleri sarf eder: "...ben en sonunda ötekiliğin, başka dünyaların, başka dillerin ve başka kimliklerin şiddetini deneyimlemeye başlıyorum ve nihayet bu noktada, yerleşmiş olduğum uzamın ancak başka tarihlerle, başka uzamlarla ve başka insanlarla karşılaşma, diyalog ve çarpışma içinde ayakta kalabileceğini keşfediyorum" (2005: 14). Buradan hareketle Yolcu'nun kimliğini şekillendiren bir olgu olarak öteki ve daha da önemlisi ötekinin baskısı ve şiddetinden bahsetmek önem arz etmektedir.

Mustafa Karaosmanoğlu özellikle derginin kurulma motivasyonlarından biri olarak kültürel hegemonyayı kuran Batıcı söyleme karşı söylem üretme gücünden yola çıkarak Yolcu'nun ötekisini şöyle açıklamaktadır:

“Tanzimattan sonra Türk elitleri ciddi anlamda Batıcı oldular ve kendi içlerinden çıktıkları halk kitlelerini cephe alarak değiştirmeye çalıştılar. Onları tu kaka gördüler, cephe aldılar ve o şekilde bir değişim dayattılar. Halk kitleleri ciddi anlamda tepki koydu ama ses vermedi. Ses verecek bir şeyleri de yoktu. Güçleri de yoktu. Dolayısıyla içlerine kapandılar. (Yolcu’yla) sessiz kitlenin sesi olduk. Yani belki de yüzyıllardır söylenmeyen içimize doğru kıvrılan bir ses vardı onu biz dışarıya doğru akıtmanın bir ifadesi olarak Yolcu dergisini kurduk. Belki öyle bir şeydi (M.K.).

Yolcunun en belirgin ötekisinin küresel ve emperyal güçler oldukları görülmektedir. Görüşme gerçekleştirdiğimiz katılımcıların büyük bir kısmı bu konuda hemfikirdirler:

- “Yolcu’nun ötekisi, hangi alanda olursa olsun ister kültürel isterse de siyasal veya ekonomik sulta sahipleri, Allah’a şirk koşan kirli ve kibirli oligarşik yapılarıdır. (H.G.).
- “Yolcu’nun ötekisi her birimizin nefisleri ve rengi, etnik kökeni, dini temsiliyeti ne olursa olsun; yeryüzünü ifsad etmekte ısrar eden ne kadar mendebur gavur var ise hepsi!” (M.Ö.)
- “Emperyal her düşünce, davranış ve devletler.” (A.U.).
- “Yolcu’nun ötekisi daima dünyanın efendileri olmuştur. Her dinden, her dilden ve ırktan zalimler yolcunun ötekisidir” (İ.T.).
- “Mesela Arakan’da birisinin sesi yok. Yani niye yok? Çünkü bu egemenlerin o insanlarla bir ortak noktası yok; onlar başka bir şeylere inanıyorlar, zevkleri farklı işte inançları farklı dolayısıyla farklı bir insan olarak onlara bakıyorlar. Dolayısıyla zaafa uğrattılıyorlar. Kur’an’ın mustazaf dediği şey. Bir insanın zaafa uğrattılmış olması yeterli bir şey. İster Müslüman olsun ister olmasın insan olarak değerini bilmemiz lazım.” (M.K.).

Derginin ortaya çıktığı süreç ve dergide uzun soluklu süren yazıların merkezinde 28 Şubat sürecinin olduğu düşünüldüğünde, Yolcunun bu anlamdaki ötekisi darbeci, baskıcı ve ötekileştirici zihniyettir denilebilir. İnsan onuruna, özgürlüğe, daha da önemlisi halkın değerlerine önem vermeyen ve onu baskılayan bir zihniyet o gün olduğu gibi bugün de Yolcu’nun ötekisi olarak değerlendirilebilir.

Yolcu’nun Değerleri

Bir derginin çizgisini belirleyen şeylerin başında derginin vurguladığı, korumaya ve inşa etmeye çalıştığı değerler gelir. Bu değerlerin Yolcu tara-

findan yoğun bir biçimde zikredilmesi; dönemin sosyo-politik koşullarında önemsenmeyen veya aşınan değerler olarak görülmesi ve gayri insani süreç ve değerlerin ikame edilmesi önemli bir etkidir. Derginin ilk sayılarından itibaren zikredilen temel değerlerin *özgürlük*, *adalet* ve *erdem* olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra *insan onuru* ve *vakar* da zikredilen önemli değerlerdendir. Ömer İdris Akdin ilk Seyir Defteri yazısında “Saygıdeğer okur! Elinde tuttuğun bu dergi özgürlük, adalet ve erdemli bir toplum oluşturmak gayretliliğine mütevazı bir katkı olsun amacıyla yayınlanmaktadır. Kabus ve vehim tacirlerine karşı onurdan ve vakardan yana saf tutmuş herkes için bir platform olma uğraşında olacağız” (Kalender, 1998a: 1) diyerek daha sonraki bir sayıda okurlarına şöyle seslenmektedir: “öyleyse özgürlük ve adalet çizgisine sahip çıkın” (Kalender, 1999b : 1).

Yolcu dergisi bu değerleri sadece söylem düzeyinde okuyucularına aktarmadı. Hem ekibiyle hem de derginin duruşuyla bizatihi örnek oldu: Yolcu beşerden sıyrılıp ‘insan’ olmanın, adaletli olmanın ama buna önce kendinden başlamanın, Müslüman olmanın onuruna sahip çıkmanın gerekliliğini, özgürlüğün insana verilmiş en büyük nimetlerden biri olduğunu ve bunu korumanın özgünlükle mümkün olduğunu anlattı” (Öztürk, 2004: 17)

Mustafa Öner’e göre, Yolcu’nun en temel değeri, “İnsan olmak ki insan olmak; “Müslümanlık”tır... yeryüzünde daha öte bir değer var mıdır?” (M.Ö.). Ahmet Usta ve Hüseyin Güç de bu konuda Mustafa Öner’le hemfikirdir: “Safımız; insani değerler (ki bunlar İslam’ın değerleridir) ayağa düşürmemek ve yeryüzünün onurunu gündemde tutmaktır bu tutunma” (A.U.). “İslam, insanlık, iyilik ve adalettir” (H.G.).

“Yolcunun Heybesi” başlıklı yazısında Ahmet Usta, derginin değerlerini, duruşunu şöyle özetler: “Adil olmak, kimsenin ayağına basmamak kimseyi de ayağına bastırmamaktır. Zulme isyan vardır kitabımızda; kimden ve nereden gelirse gelsin. Yanlışta prim verilmez dergahımızda. Sözü dinler ve en güzeline uyarız. Peşin yargılarımız kalıplarımız yoktur ama yapaylığa, çürümüşlüğe, vurdumduymazlığa asla razı olmayız” (Usta, 2001b: 15) .

Derginin başka bir sayısında yine özgürlük, adalet ve *insanca yaşam* bir değer olarak zikredilmektedir:

“Yıllarca milleti inim inim inleyen enflasyon, işsizlik, yoksulluk ve benzeri ağır sorunlularla mücadele etmekten aciz bir sistem, medya çapulcularını da yanına alarak, inanmak ve inandığını yaşamak isteyenlere karşı “topyekün savaş” çıkartkanlığı yapabiliyor. Her şehrinde bir kaç mafyanın cirrit attığı, bürokrasisinde rüşvet, iltimas ve soygunun otağ kurduğu, uyuşturucudan cinayetlere kadar çeteleşmenin ortalığı kasıp kavurduğu bir ortamda, özgür, adil ve insanca bir yaşam isteyenlere karşı sürekliliğine girişebiliyor” (Kalender, 1998c: 1).

Karaosmanoğlu, Yolcu'nun bir dergi olması hasebiyle *estetik* değerlere de göndermede bulunarak şöyle demektedir: "...böyle bir değerler kümesini estetik olarak sahiplendik. Ahlaki bir mesele bu aynı zamanda. Çünkü Müslümansınız, kendi dünyanızda örneğin çok kızdığımız zaman bile çok usturuplu bir şekilde bunu yapmanız lazım" (M.K.). İbrahim Tökel de benzer bir biçimde estetiğe göndermede bulunmaktadır: "Delikanlılık, mertlik, mazlumlardan yana olmak diyebilirim. Bir de bunu estetik biçimde yapmak elbette..." (İ.T.).

Yolcu'nun Eylemi

Başlangıç noktamız Hicret ise; süregelen ve çoğalan bir devrimden söz etmeliyiz.

(Kalender, 2009: 2)

İslamcı bir dergi olan Yolcu'nun kurucu yazar kadrosu İslami hareket içinde de aktif rol almıştır. 28 Şubat gibi Türkiye'nin zorlu sosyo-politik süreçlerinde önemli inisiyatifler üstlendi. Tabi ki bu süreç, o dönemin İslamcı mahfillerinde şekillenmekteydi:

"... doksantı yılların Türkiye'sinde taşrada yaşayan; okuyan yazan, tartışan idealist insanların belli bir olgunluğa erişmesi neticesinde olmuş bir şey bu. Şöyle bir örnek verebilirim. Taşrada düşünce hareketleri belli mahfiller, mekânlar etrafında döner. Bu her zaman böyle olmuştur. Kitapçılar, çay ocakları veya öğrenci evleridir mekânlar. Özellikle çay ocakları hakikaten özel bir incelemeyi hak ediyor kanaatimce. Çay ocakları daha sivil, her türden insanın rahatça gelip gittiği mekânlar olmuştur. Samsun'da *Can Çay Evi*, Hamza Abinin Çay Ocağı, daha önceden Samsun için son derece önemli bir adam olan Hüseyin Zer'in açtığı *Zer Kültür Merkezi* son derece önemli mahfillerdi. Ebette *Endülüs* kitabevi, *Ebabil* Kitabevi çok önemli merkezlerdir. Örneğin Yolcu dergisi yıllarca Ebabil Kitabevi ile yan yana yaşadı. Yolcunun çekirdek kadrosu Yolcu'dan önce de İslamcı hareketin içindeydi" (İ.T.).

İslami hareketin ötesinde dergi ekibi, insani yardım faaliyetleri, eğitim faaliyetleri, kültürel faaliyetler yürüten birçok sivil toplum örgütünün yanı sıra düşünce kuruluşlarında da aktif rol almıştır. Bununla birlikte dergi, hiçbir özel ve tüzel yapılanmaya bağlı kalmamıştır:

"Yolcu dergisi çevresindeki gençler, daima net bir itirazın ve özgür bir düşünce ve bilincin temsilcisi olmaya çalışmıştır. Yolcu dergisinin çevresindekiler, hiçbir zaman bir toplumsal teşkilatlanmanın ya da siyasi bir yapılanmanın destekçisi ya da katılımcısı olmadılar. Ama her türlü sivil harekete destek verdiler. İslami ve insani çabanın öncüsü oldular. Öncüsü olmadıkları durumda destekçisi oldular. Vakıf ve derneklerin, sivil toplum kuruluşlarının yanında oldular.

Filistin'in özgürlüğü için ortaya konan her eylemi, her zaman desteklediler ve bu eylemlerin aktif katılımcısı oldular... Yurt içinde ve dışında mazlum ve garibanlara destek olmak için kurulan ve faaliyet yürüten Akabe Vakfı, Dost-dergi gibi yapıları kurup desteklediler. Samsun İnsani Yardım Hareketi (SİYAH) için harekete geçtiler. Bu noktada Ömer İdris Akdin'in çabaları ve faaliyetleri söz konusudur. Yolcu'nun finansörü Mustafa Öner, zaten her zaman her İslami faaliyetin başlatıcısı ve destekçisi olarak temayüz etti. Diğer yazarlar yine kendi buldukları cenahlarda başka yayın organları ya da kişisel bloglar ya da süreli veya süresiz yayınlarda yer alarak Yolcu'nun ideallerini sürdürdüler. Yolcu dergisi çevresi; örgüt, teşkilat ya da parti sultasına karşı da hep itirazını ve özgürlüğünü korudu. Hep sivil ve asi kaldı" (H.G.).

Yolcunun muhalif kimliğinin görünür olduğu eylemlerde şiddet karşıtlığı önemli bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. En zorlu süreçlerde bile dergi ekibi, şiddete ve vandal eylem biçimlerine yönelmemiş, karar mekanizmalarını barışçıl yöntemlerle baskılamaya çalışmıştır: "Kuşatılmışlığı kırmanın özgün ve emin yolu sivil ve dingin bir sivil itaatsizliktir" (Kalender, 1999b: 1). Dergi, protesto eylemlerinde barışçıl yöntemlerin yanı sıra özgün yöntemler de geliştirmiştir. Ömer İdris Akdin, derginin eylemliliğinin sürekli aktif ve aynı zamanda özgün olduğunu da belirterek tıpkı bir dergi çıkarırcasına eylemlerin de iyi tasarlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır:

"Eylem, düşünce ve tavır birlikte yürüyen bir şey bizim için. Biz zaten toplumsal hareketlerin içerisindeyiz, bu anlamda duyarlıyız. Bir yerde bir zulüm varsa bir sıkıntı varsa ona karşı birisi ayağa kalkmışsa o birisi Yolcu olmalıdır. Samsun'da örneğin 15 Temmuz'da meydana çık bak, herkes şahit. Yolcu ekibinden üç kişi meydandaydı: Ben, İzzet ve Yılmaz. Henüz 22:30'da Cumhurbaşkanı konuşmadan önce TOMA'nın karşısına dikilmişti ve bizden başka kimse yoktu. Bir yerde eylem varsa onu biz yapmalıyız. Fakat şimdiki gibi selfie'lik eylemler değil, ciddi eylemler olmalı. İyi düşünülmüş tasarlanmış efendime söyleyeyim çok iyi ses getiren eylemler olsun. Şimdiki eylemler mevcut soruna fazla çözüm sağlamayan ya da katkı sağlamayan eylemler. Bir eylem yapılacaksa eylem baştan A'dan Z'ye her boyutuyla tasarlanmalı tıpkı bir dergi çıkanyormuş gibi" (Ö.İ.A.).

Akdin, derginin özgün eylemlerine örnek olarak ise şöyle bir hatırasını aktarmaktadır: 90'lı yılların başında Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırması ve nihayetinde Hocalı Katliamı vardı. Bu sıralar Türkiye'de üniversitelerde başörtüsü sorunu da vardı. Biz 25-30 kişi Hocalı Katliamı için sokağa çıkan on binlerce kişinin ortasına girerek başörtüsü için de sloganlar atılmasını sağladık" (Ö.İ.A.).

Yolda Karşılaşılan Zorluklar

Yolcu dergisinin yayın süreci hem dönemin sosyo-politik sıkıntıları hem de ekonomik krizlerden dolayı oldukça zorlu bir yolculuktu. Tüm bunların

yanında fikirselsel ayrışmalar, mekân değişiklikleri, iş, evlilik ve aile gibi yoğunluklar bireysel olarak bu süreçte karşılaşılan zorluklardandı. Tabii ki Ömer İdris Akdin'e göre her şeyden önce "Eğer bir yayın çıkarıyorsak bu ciddiye alınmalı. Derginin yayın sürecine katkı sağlamalı herkes. Fakat Samsun gibi taşra bölgesinde bu iş genelde birkaç kişiye kalıyor. İlgilenemediğin zaman dergi çıkmıyor. Profesyonel bir kadro olmadığı için ve ne yazık ki bu işten anlayan da fazla olmadığı için" (Ö.İ.A.).

Yolcu dergisinin daha önce bahsettiğimiz üzere ilk sayısı ile ikinci sayısı arasında geçen uzun yıllarda dönemin siyasal konjonktürünün büyük bir etkisi gözlemlenmektedir:

"Yolcunun ilk sayısını çıkarmıştık. Biraz duyuralım diye Trabzon'daki İslam düşünce Sempozyumu'na gittik 5 arkadaş. O zaman Abdurrahman Aslan, Düccane Cündioğlu filan gelecekti. Organizatörlerden biri Mehmet Bekaroğlu'yu Trabzon'da. Sempozyumun başında saygı duruşu için bazı arkadaşlar uyanık davranarak salona girmedi, biz girmiş bulunduk. Daha önce böyle bir problem yaşanmış ama haberimiz yoktu. Daha sonra ayağa kalkmayanlar için müsadere, mahkeme, hapis filan oldu. Ben 4 ay yattım. 28 Şubat sürecinde birçok benzeri davalar vardı. Bizim koşuştta İslamcılar çoktu. Psikolojik baskı da vardı. İşin garip kısmı Mehmet Bekaroğlu bu olayı farklı yansıttı. Bu olayların onun akademik yükselmesini engellemek için yapıldığına yönelik gazetelere beyan verdi. Halbuki 28 Şubat süreciydi ve bu arkadaşın profilini pek onaylamıyorlardı. Biz bunun aleyhine bir açıklama yapmadık, içimize attık" (F.T.).

İbrahim Tökel Türkiye'nin politik zemininde var olabilmeyenin zorluklarından dem vurarak Yolcu dergisinin zorlukları en azından poetik alanla aşabildiğini belirtmektedir: "Türkiye, düşünce ve fikir hareketleri, edebi hayat açısından her zaman zor bir ülke oldu. Politik olanın muazzam bir yeri var. Asla tartışılmayan, eleştirilemeyen devlet, iktidar, savaş vb. meselelerimiz var. Politik olanın artık ülkeyi yorduğunu, içinden çıkılmaz hallere geldiğini görmek lazım. Bu bağlamda politik ve poetik tartışmalarını önemli buluyorum. Poetik bir varlık olarak Yolcu dergisinin yine poetik var olma bilincini önemsiyorum" (İ.T.).

Daha önceki başlıklarda Yolcu dergisinin mutfağında çeşitli tartışmaların süre gittiğinden bahsedilmişti. Bu tartışmalar sonrası kısa veya uzun süreli ayrılıklar da derginin yaşadığı sıkıntılar olarak zikredilebilir: "Her oluşumda özellikle düşünsel oluşumda olduğu gibi Yolcu dergisinde de zamanla ortaya çıkan ayrışmadan bahsedilebilir.¹⁰ Yolcu'nun protest bir gençlik dergisi olduğu izleniminden kurtulması yönünde özellikle Mustafa Karaosmanoğ-

10 "Soğan ekme yiyelim fakat inancımızı, derdimizi, aşkımızı, ideallerimizi kaybetmeyelim diyenler kaldı, ganimet peşinde olanlar gittiler" (A.U.).

lu'nun eleştirileri ve önerileri oldu. Fakat onun eleştiri ve önerilerini dikkate almak yerine dergi aynı şekilde yani ilk gençliğindeki gibi yoluna devam etti.” (H.G.). Mustafa Öner'e göre bu ayrışmaların olumsuz bir etkisi söz konusu olmadı: “Yolcu dergisinin en güçlü olabileceği bağlam burası olsa gerek. Kişisel kaprislerimiz olmadı değil ve fakat kısa süreli dönemsel küskünlükler olmuş olsa da en başta birlikte olan insanlar; dünyadan göçenlerimiz ve kendi kovuğuna çekilenlerimiz dışında hâlâ kucaklaşabilmekte. Kaldı ki Yolcu'nun temsiliyeti üzerinden Yolcu'dan olmak ya da Yolcu'dan olmamak gibi bir olgudan bahsetmek mümkün olmasa gerek” (M.Ö.).

Türkiye'de dergicilik sektörünün en sık karşılaştığı sorunların başında ekonomik zorluklar gelmektedir. Özellikle fikir ve edebiyat dergilerinde basım ve dağıtım maliyetinin karşılanması noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Yeterli abone sayısına ulaşılmadığında dergiler farklı finansman kaynaklarına başvurabilmektedir. Öte yandan 'reklam almama' ilkesini benimseyen bir dergi olan Yolcu'nun bu problemi daha belirgin olmuştur. Yolcu dergisi, sahibi sıfatıyla Mustafa Öner başta olmak üzere ilk sayıdan bugüne birçok kişinin mali katkısıyla basım ve dağıtım faaliyetlerini sürdürmüştür. Derginin yaşadığı mali zorlukları şöyle özetliyor Ömer İdris Akdin:

“Dergi mali zorluklarla da çok karşılaştı. Biz ilke olarak reklam almadığımız için -ki o dönem Kadir Topbaş, Kültür A.Ş. üzerinden reklam vermek istedi fakat kabul etmedik ve ücretsiz olarak oradaki kültürel faaliyetlere yer vereceğimizi söyledik- abonelik ücretleriyle değerimizi döndürmeye çalışıyoruz. Fakat çoğu zaman bu da yeterli olmuyor. Bazen dergi okurları özellikle ilk dönemlerinde cezaevinde kalanlar sonra iş sahibi olduktan sonra yardım etmek istiyorlar. ‘Benim ilk göz ağrım ya da bir sıkıntıya düştüğümde ilk yanımda olan, ilk okuduğum, ilk bize, bana şifa olan dergi hâlâ çıkıyor’ diyerek para gönderiyorlar bazen böyle paralar geliyor” (Ö.İ.A.).

Derginin yaşadığı mali zorluklara Mustafa Öner ve İbrahim Tökel de değinmektedir: “Zaman zaman mali nakısalardan kaynaklı ihmallerimiz yayın aralığında açılmalara sebep olmuştur. Bir de derginin satışının yapıldığı kitabevlerinden, dergilerin satılmasına rağmen ödemelerinin yapılmaması sayılabilir. Bir de ortalama okuyucu kitlesine ulaştırılabilecek yolları bir türlü açamayışımız...” (M.Ö.). “Vallahi o uykusuz matbaa gecelerini, bitmez tükenmez yayın toplantılarını, dağıtımdaki zorlukları hatırlıyorum. Kesinlikle gençlikte yapılacak şeyler. Tabi bunlar işin ufak tefek zorlukları. Elbette büyük zorluklar, maddi imkânsızlıklar da yaşandı ama Yolcu bir şekilde yaşamasını bildi” (İ.T.).

Yolcu'nun Bugünü

“Yol varsa Yolcu da vardır”

(A.U.)

Yolcunun ilk çıktığı yıllar ile bugün arasında hem Türkiye’de hem de dünyada önemli dönüşümler yaşandı. Her ne kadar 15 Temmuz gibi acı bir hadiseyi yaşamış olsa da Türkiye o günden bugüne demokratikleşme açısından önemli mesafe katetti. Bu aynı zamanda beraberinde başörtüsü problemi başta olmak üzere birçok problemin de aşılmasını salık verdi. Bununla birlikte Müslüman coğrafyasında zulümler artarak devam etti. Suriye, Libya, Yemen başta olmak üzere birçok ülkede milyonlarca insan öldürüldü ve daha fazlası mülteci konumuna düştü. Türkiye’de ise farklı problemler baş göstermekteydi. Bu durum Yolcu’yu da etkiledi:

“AkParti iktidarının getirmiş olduğu başka biçimde insanlar var artık. Farklı bakıyorlar, farklı düşünüyorlar, farklı anlıyorlar. 90’lı yıllardaki gibi keskin ayrımlara birbirini tanımlamıyorlar. Şu anda o da olur, bu da olur şu da olur yani hepsi olur. Çoğunu bir potada eritebilen bir akıl var. Şu olmaz bu zulümdür, kıyas edelim, iyiyi bulalım gibi bir şey yok. Bununla birlikte İstanbul’da birçok dergi çıktı bu minvalde. Yolcunun zor zamanlarda yaptığı şeyi yapmaya çalışan bugün onlarca muadil dergi çıktı. Renkli renkli. Ayrıca sosyal medya filan var” (Ö.İ.A.).

Yolcu dergisinin yeni sürece ayak uyduramadığına dair görüş beyan eden katılımcılarımız derginin bu tavrını eleştirmektedir: “Fakat söylemin değişmemesi içeriğinin derinleşmemesi, Yolcu’nun pek çok yazarını dergiye karşı kayıtsız ve ilgisiz bıraktı... yeni içerik ve söylem geliştirememesi Yolcu’yu güdük bıraktı... hep bir poster ve aforizma dergisi olarak var oluyor. Bu da şahsım adına benim aşılması gerektiğini düşündüğüm bir husus” (H.G.).

(Yolcu ilk çıktığı zamanlarda) ideolojik kavganın henüz tam anlamıyla bitmediği bir zemin vardı. Yani büyük bir kitle kulak vermiyorsa da kulak verenler vardı ve o kulak verenlere bir türden ses oluyordu dergi ve o anlamda anlamlıydı. Ama daha sonra gittikçe Yolcu’ya kulak verenlerin de sayısının azalmasıyla beraber ilk dönemlerde takip edenlerin olgunluk yaşlarında nostalji yapmalarına yarayan bir meta haline geldi diye düşünüyorum” (M.K.)

İbrahim Tökel, derginin ülkenin problemli alanlarına tekrar odaklanması gerektiğini belirtmektedir: “...kafalarımızın karıştığı konular var. İslamcılığın kendi saflığını ne kadar koruduğu bir muamma, yine yukarda değindiğim devlet, milletçilik gibi konuların gittikçe ağırlık kazandığını görüyorum. Bunların daha fazla tartışılması gerektiği kanaatindeyim” (İ.T.).

Yolcu'nun özellikle bugün talep edilen bir biçimde kitleye ulaşamamasını önemli bir problem olarak gören Mustafa Öner söze şöyle devam ediyor: "Bunu yayına başladığımızdan bu yana hiç bir dönem başaramadık ve hatta bu konuda zahmet dahi etmedik. En güçlü sorgulanması gereken eksikliğimiz. Olanda hayır var deyip geçmek daha rahatlatıcı sanki!" (M.Ö.). Ömer İdris Akdin ise meseleye farklı bir pencereden bakarak bunun bir imkan olduğu üzerine odaklanıyor: "Yolcu'nun hiçbir zaman ulaşmak diye bir derdi olmadı. Ulaştığımızda biteceğimizi düşünüyoruz. Ulaşmamalıyız, yolda olmak güzel..." (Ö.İ.A.). Ahmet Usta da paralel bir biçimde derginin böyle bir amacının olmadığını belirtiyor: "Böyle bir iddiası da olmadı derginin; büyük kitlelere ulaşmak gibi. Biz bir yolda yürüyoruz, bizimle yürümek isteyenler bizimle yürüdü ve yürümeye devam edenlerle devam ediyoruz" (A.U.).

Yine de görüşmecilerimiz arasında derginin önemli bir misyonu olduğuna inanan ve bu potansiyelin açığa çıkacağı umudunu taşıyan Mustafa Öner konuya şöyle açıklık getirmektedir:

"Ve; "inamıyoruz ki geleceği "iki kardeşlik dünyası" kuracaktır: Dinde ya da yarıdışta kardeşlik... Hikâyemiz böyle başladı, böyle geldi bugünlere, daha bir derin daha bir gergin daha bir hasret yüklü duygularıyla devam ediyor...İnsanın ömür serüvenindeki seyrine bağlı sınanma süreçlerinde, toplumları her boyutuyla etkileyen değişim ve dönüşümlerde; bu süreçlerde rol alan insanların zemin kaybı, duygu kaybı, konformist yenilgileri söz konusu olabilmektedir. Bireysel değişimlerin, dönüşümlerin içerisinde buldukları her olguya etkileri elbette ki vardır inkâr edilemez. Birbirlerimizi yıkayan el olma hassasiyetini dinamik ve iş görür durumda ise ilahi iradenin koruması altındasınız demektir" (M.Ö.)

Tartışma ve Sonuç

Türk tarihinin son iki yüzyılı alabildiğine zorlu geçti. On dokuzuncu yüzyıl imparatorluğun en uzun yüzyılıydı. Buna mukabil yirminci yüzyıl da Cumhuriyetin en uzun yüzyılı olarak anılacak muhtemelen. Birisi yıkılışı birisi kuruluşu temsil ediyor. Demek ki; biri ötekisine nispetle daha kolay sayılamayacak nitelikte. Bu iki yüzyıl içindeki her ara kesitin kendine özgü bir niteliği ve yoğunluğu vardı. Yirminci yüzyılın her on yılı inanılmaz gerilimleri içinde barındırarak var oldu. Gerilimler enerji birikmesine ve büyük patlamalara sebep oldu. İkinci meşrutiyetten 28 Şubat'a tüm yirminci yüzyıl gergin ince bir ip üzerinde geçti. Savaşlar, yıkımlar, inşa, darbeler, kimlik değişimleri, ekonomik krizler, siyasal çatışmalar, etnik gerilimler, inkar politikaları, totaliter yönetimler vs. Hepsi yirminci yüzyılın genel görünümünün bir parçasıydı.

Doksanlı yıllar kendinden önceki doksan yıldan çok da farklı değildi elbette. Kendinden önceki uzun tarihin bütün netameli konularını bir biçimde miras alan doksanların her şeye rağmen kendine özgü bir görünümü de vardı; Siyasi istikrarsızlık, koalisyon hükümetleri, ekonomik krizler, yoksulluk, yolsuzluklar, Kürt meselesi, terör, faili meçhul cinayetler, militarize edilmiş laiklik, yükseliş trendi içerisindeki İslami hareketler, başörtüsü meselesi, Refah Partisi'nin yükselişi, parti kapatmalar, mafya ve derin devlet ilişkileri, 28 Şubat postmodern darbesi ve Marmara depremi vs. Olayların bütünü Türkiye'nin ne kadar zorlu süreçlerden geçtiğini anlamak için kafi. Ancak genel siyasi tabloyu taçlandıran 28 Şubat askeri darbesi demokrasinin, insan haklarının ve hukukun rafa kaldırıldığının son açık işaretiydi. Dahası icracıları onu bir de bin yıl sürecek umuduyla tedavüle sokmuşlardı.

Doksanlarda Türkiye'nin genel görünümününün bu olması yine de toplumun heterojen yapısını yok etmeye yetmemiştir. Farklıklar kendi sesleri, teklifleri ve var olma biçimleri içinde yaşamaya devam etmiştir. Tıpkı Kürtler, aleviler, solcular gibi toplumun kahir ekserini oluşturan Müslümanlar da (daha özeldede İslamcılar da) yaşamaya ve direnmeye gayret etmişler, bin yılın öngörülebilir bir zaman dilimi olmadığını, gün doğmadan nelerin doğabileceğinin bilgisiyyle hareket edip asla teslim olmamışlardır. Direnişin mahfilleri ve araçları elbette değişkenlik gösterir. Kültür arenasında bütün grupların direnme aparatları aynıydı aslında; kitaplar, dergiler, gazeteler, filimler vs.

Cumhuriyet döneminde kültür/sanat, alanı domine eden modernleşmeci batılılaşma yanlısı elitlerin (özellikle de sol entelektüellerin) tekelinde oldu genellikle. Ancak gelenekselci, muhafazakar ve dindarların söz konusu alana bigane kalmadığı da bir gerçek. Onlar da her zaman kültür sanat etkinliklerinin içinde olmaya gayret sarf etmişler ve özellikle de yayıncılık faaliyetleriyle görünürlüklerini muhafaza etmeye gayret etmişlerdir. Dergicilik, her iki tarafın da etkin kullandığı, bir tür okul, ekol veya hareket olarak misyon yüklediği bir faaliyet alanıdır. Kültürel faaliyetlerin ana akımı her zaman merkezde olagelmıştır. Mahsusen de İstanbul'da. Ancak bu durum taşranın söz konusu gayretten azade olduğu anlamına gelmez hiçbir zaman. Bütün tarafların taşrada da etkin olan kültürel uzantıları ola gelmiştir her zaman.

Taşrayı bugün itibariyle, İstanbul'un yanına biraz zorlama bir gayretle Ankara'yı da ekledikten sonra geride kalan bütün Anadolu olarak tanımlamak mümkün. İslami içerikli dergi yayıncılığı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde eskiden olduğu gibi doksanlı yıllarda da vardı. Bu konuda özellikle öne çıkan bazı iller şunlardı: Erzurum, Trabzon, Sakarya, Kayseri, Konya, Sam-

sun, Kahramanmaraş. Bu dergilerin çoğu ortak duyguların, düşüncelerin ve ilgilerin neticesinde o illerde bir araya gelmiş bir grup insanın gayretiyle meydana gelirdi. Dergilerin ana kadroları neredeyse bütünüyle o illerde yaşayan insanlardan oluşurdu. Ama yazar kadrosu o ille sınırlı kalmaz, zaman zaman merkeze kadar genişlerdi. Nitekim doksanlı yılların koşullarında bu illerin bazılarında çıkan kimi dergilerin şaşkıncu bir biçimde ulusal çapta etkileşim aldığı da bir gerçektir. Örneğin Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde Andırın Postası adlı gazetenin eki olarak yayımlanan İkinci Yazıları tam da böyle bir dergiydi. Bu dergiler genellikle güçlü entelektüel birikimlere, sistematik düşünceye, nitelikli üretime, sağlam imkanlara, geniş tartışma ağlarına sahip olmazlardı. Elbette bu dergilerde birçok nitelikli yazara ve ürüne de rastlanırdı. Ama dergilerin ortalaması hep beklentinin altında kalırdı. Bu dergilerde ulusal çapta eser veren yazarlara rastlandığı gibi, bu dergilerde ilk kez görünmüş birçok yazarın ulusal kanona taşındığı da olurdu. Maddi imkân ve kadro kısıtı bu dergilerin önündeki en büyük engellerdi. Bu yüzden sürdürülebilirlik ciddi bir sorundu.

Samsun'da 1995 yılında ilk sayısı yayımlanan Yolcu dergisi de bunlardan birisiydi. Genel karakteristikleri itibariyle diğer dergilerle oldukça benzeşse de, süreklilik açısından diğerlerinden bariz biçimde ayrışır. Bugün dahi yayımlanmaya devam eden yolcu dergisi aradan geçen yirmidokuz yılda, bütün aksamalara, kesintilere rağmen yüzsekiz sayıya ulaşmış durumdadır. Derginin kurucuları bir grup inanmış, idealist, romantik ve kaygılı adamdı. Hepsinin entelektüel ilgileri, birikimleri, idealleri vardı. Aynı dünya tasavvuruna sahip bu adamların esas ortak noktaları edebiyat ve düşünceyle ilgili olmalarıydı. Dergi kategorik olarak bir edebiyat dergisiydi. Dolayısıyla bir edebiyat dergisinden bekleneceği gibi ağırlıklı olarak edebi ürünlere yer verdi. Yer yer gözüken denemeler ve benzeri değerli yazıları derginin düşünsel yoğunluğunu çoğaltmaya yetmez.

Düşünsel ve politik olarak kendini İslamcı olarak takdim eden ana kadro, İslamcı hassasiyetlerini daima korumuştur. İslamcılığın ulusal ve evrensel ölçekte başına gelenler, dergi kadrosunun da deneyimlediği şeyler olur. İdeolojik duyarlılıklar her zaman aynı yoğunlukta muhafaza edilemese de bu kimlik, sadakatle korunur. İslamcılığın bir biçimde kendini idame ettirmesinin dergide de izdüşümüne rastlamak mümkün; elbette ki yerel ölçekteki yansımalarıyla. Yazarlarından bazıları ulusal edebiyat kanonunun sınırlarını zorlayarak oradan girmeyi başarmıştır. Kitapları ulusal yayınevleri tarafından basılmış yazarları mevcut. Dergi kadrosu aynı ülkeye inanmış adamlardır;

özgür, adil ve erdemli bir topluma. Edebiyata bir tanıklık misyonu yüklerler: Burası Türkiye'dir ve Tarih kaydediyordur. Dergi adeta bu idealin durmadan yankılandığı bir melce olur. Bir edebiyat dergisi olmasına rağmen estetik kaygılar her zaman inançların ve hayallerin arkasından yürütülür. Derin ve sofistike düşüncelerin peşine çok düşülmediğinden olsa gerek, duygusal kabarmalara, aforizmalara ve slogana çok yaslanılır. Derginin bir okul olma amacı yoktur; esas olan yolda olmaktır. Ancak yolculuk planlanmış bir şey de değildir; an'a teslim edilir adeta her şey. Bu yüzden tepkisellik önemli bir davranış biçimi olur.

Dergi ulusal ve evrensel ölçekteki İslamcı gündemi olabildiğince yakından takip eder. Başörtüsü yasağından 28 Şubat'a, Filistin'den Bosna'ya İslamcı duyarlılığın filizlendiği her başlıkta dergi yeni bir tomurcukla katkıda bulunur. Ancak dergi mazlumun, ezilenin, haksızlığa uğrayanın yanında olmayı İslam'ın gereği saydığı için, mağdurlara ve madunlara dinini sormadan her tür acıya ortak olmaya çalışır. Kültür ve diyaloga açık olan dergi bununla birlikte yerel ve evrensel ölçekteki tüm totaliter ve emperyalist sistemlere muhalif olma iddiasındadır; bu yüzden kendilerini antiemperyalist, anti-kapitalist, antisiyonist ve antikemalist olarak tanımlarlar. Dünyanın bütün efendilerine karşı muhalif bir ses olma iddiasındadırlar. Aynı şekilde emperyalist Batı'ya karşı İslami bir çözümden yanadırlar. İnsan onurunu ve vakarını korumak için özgürlük, adalet ve erdemden yanadırlar. Onlara göre İslam, insanlık, iyilik ve adalettir.

Yolcu dergisi, yirmi dokuz yıllık bir serüvenle taşrada bir düşüncenin, bir ideolojinin edebiyat aygıtı üzerinden nasıl var olmaya çalışmakta olduğunu çok iyi örneklemektedir.

Kaynakça

- Akdin, Ö.İ. (2003b). "Destursuz Bağ(dat)a Girmek", *Yolcu* (26), Samsun.
- Aktay, Y. (2015). *Karizma Zamanları*. İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
- Anadolu Ajansı (26.02.2021). "'El ele insan zinciri' 28 Şubat'a karşı duruşu ülke geneline yaydı", <https://www.aa.com.tr/tr/28-subat/el-ele-insan-zinciri-28-subata-karsi-durusu-ulke-geneline-yaydi/2157779>, e.t.: 07.01.2024.
- Birand, M.A. ve Yalçın, S. (2001). *The Özal: Bir Davanın Öyküsü*. İstanbul: Doğan Kitap.
- BİRĞÜN. (20.06.2004). "DGM dönemi bitiyor", <https://www.birgun.net/haber/dgm-donemi-bitiyor-21180>, e.t.: 07.01.2024.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chambers, I. (2005). *Göç, Kimlik ve Aidiyet*. Çev. İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi. İstanbul: Ayrıntı Yayıncılık.
- Çakır, E.M. (2020). 1991 – 2002 Yılları Arasında Koalisyon Hükümetleri Yönetimi, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020; (6), ss. 19-37.
- Çavdar, T. (2013). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi: 1950'den Günümüze*. 5.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Dinler, V. (2020). Yangın Yeri, Katliam: Maraş ve Çorum. içinde: *Türkiye'nin 1970'li Yılları*. Haz. Mete Kaan Kaynar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Heper, M. (2011). *Türkiye'nin Siyasal Hayatı*. Çev. Kadriye Göksel, İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- İslamcı Dergiler Projesi (İDP), <https://idp.org.tr/>.
- Kalender, F. (1998a). "Seyir Defteri", *Yolcu* (2), Samsun.
- Kalender, F. (1998c). "Seyir Defteri", *Yolcu* (4), Samsun.
- Kalender, F. (1998d). "Seyir Defteri", *Yolcu* (5), Samsun.
- Kalender, F. (1999a). "Seyir Defteri", *Yolcu* (7), Samsun.
- Kalender, F. (1999b). "Seyir Defteri", *Yolcu* (8), Samsun.
- Kalender, F. (2001f). "Seyir Defteri", *Yolcu* (19), Samsun.
- Kalender, F. (2004). "Soruldu: Ahmet Usta", *Yolcu* (30), Samsun.
- Kalender, F. (2009). "Seyir Defteri", *Yolcu* (52), Samsun.
- Kalender, F. (2010). *Yol ve Kavil*. Ankara: Yolcu Dergisi Yayınları.
- Kili, S. (1984). Temel Hak ve Özgürlükler Yönünden 1961 ve 1982 Anayasaları. *Anayasa Yargısı*, Ankara, ss. 23-28.
- Koçak Süren, Ö. (2009). Türkiye'de Yargının Örgütlenmesi ve Adalet Sisteminin Problemleri, *TBB Dergisi*, (85), ss. 403-413.
- Menek, A. (2016). 28 Şubat: Postmodern Darbe. *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi* 2016(2), ss. 138-149.
- MGK Genel Sekreterliği (1981). *12 Eylül Öncesi ve Sonrası*. 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Neuman, W.L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri; Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*, 7. Baskı, Çev. Sedef Özge, Ankara: Yayıncısı Yayınları.

- Öner, M. (2020). 1970'lerden 2020'ye Bir Anadolu Hikayesi. *Bilge Adamlar* 19(50), ss. 96-100.
- Özcan, O. (2022). *Milli Görüş'ten Ak Parti'ye Türkiye'de İslamcı Siyasetin Dönüşümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özcan G.G. ve Bezci E.B. (2015). Türkiye'de Olağanüstü Hal: Devlet Aklı, Askerler ve Siviller. 159, *Mülkiye Dergisi*, 39(1), 159-186.
- Öztürk, M.V. (2004). "Yolcu Dergisi Nedir? Neyi Anlatır?", *Yolcu* (30), Samsun.
- Türkmen, H. (2008). *Türkiye'de İslamcılık ve Özeleştiri*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Usta, A. (2001b). "Yolcu'nun Heybesi", *Yolcu* (15), Samsun.
- Usta, A. (2003b). "Yolcu'nun Heybesi", *Yolcu* (26), Samsun.
- Usta, A. (2023). *Yol Hasılası; Söyleşiler*, Ankara: DH Yayınları.
- Vatandaş, C. (2016). *Cumhuriyetin Tarihi*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Yavuz, M. H. (2005). *Modernleşen Müslümanlar*, Çev. Ahmet Yıldız, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yavuz, M. H. (2011). *Laiklik, Demokrasi, Kürt Sorunu ve İslam*, Çev. Leman Adalı, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Yolcu. (1998a). "Hakan Albayrak'a 10 soru", *Yolcu* (2), Samsun.
- Yolcu Dergisi Web Sitesi. <https://www.yolcudergisi.com.tr/>

Ek 1- Katılımcı Listesi

- Ö.İ.A.: Ömer İdris Akdin (Ferhat Kalender). 58 yaşında. Tarihçi, şair ve yazar. Yolcu Dergisi Genel Yayın Yönetmeni. Daha önce Kent Kültürü ve Taş çocukları dergisi editörü. Eserleri: Gerisi Hikaye (Öykü), Herkes Değilsin (Öykü), Hasar Tespiti (Deneme) ve Mümkün Mertebe (Öykü). Ferhat Kalender ismiyle; Morgun Son Delikanlısı (Deneme ve Öykü), Yol ve Kavil (Deneme), Kara Yazılar (Nevzat Onmuş ile birlikte- Deneme). Hâlihazırda Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı.
- M.K.: Mustafa Karaosmanoğlu. Mimar, şair ve yazar. Yolcu Dergisi kurucularından ve bir dönem editör olarak görev yaptı. İlk sayıdan bugüne yazılan ve şiirleriyle dergiye katkı sundu. Eserleri: Yol Gitsin Ben Kalıyorum (Şiir), İnsan Dile Yalnızdır (Şiir), Sırt Sırta Vermiş Kelimeler ve Üstü Kalsın (Şiir).
- M.Ö.: Mustafa Öner. 61 yaşında. İş insanı, aktivist ve yazar. İşletme Bölümü mezunu. Yolcu Dergisinin sahibi ve kurucularından. Yolcu dergisinden önce "Fidan" ve "Ebabel" dergisinin kurucularından. Bir çok sivil topluluk platformunda kuruculuk, idarecilik ve gönüllü üyeliklerde bulundu. Baba mesleği olarak Fermanoğlu İnşaat ve Avrasya İnşaat'ta mesleğini icra etti.
- F.T.: Fikri Tüzen. 61 yaşında. Yolcu dergisinin kurucularından. İktisat Mezunu. Samsun'da 1993'te yayımlanan ve Yolcu'ya zemin hazırlayan "Fidan" dergisi kurucularından.
- A.U.: Ahmet Usta. 61 yaşında. Halen Yolcu Dergisi Yayın Danışmanı. MEB'in çeşitli kademelerinde görev yaparak emekli oldu. Kuruluş dönemlerinden başlayarak uzun yıllar yayın kurulunda yer aldı. Dergide "Yolcunun Heybesi" başlığıyla derginin mutfağı ve takipçilerin mektupları hakkında yazılar kaleme aldı. Dergide uzun soluklu "Orta Sayfa" söyleşilerinin editörlüğünü yürüttü. Daha sonra bu yazılan "Yol Hasılası" adlı kitapta birleştirdi.
- İ.T.: İbrahim Tökel. 51 yaşında. Bir dönem derginin şiir editörlüğünü yürütmekle beraber matbaa ve dağıtım süreçlerinde aktif rol almıştır. Derginin ilk çıktığı yıllardan itibaren yazılarıyla katkı sunmaya devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapmaktadır.

H.G.: Hüseyin Güç. 49 yaşında. Yolcu Dergisinin eski Ankara temsilcisi. Derginin kuruluşunda, yayın kurulunda olmasının yanı sıra uzun yıllar yazılarıyla katkı vermiştir. Bununla birlikte Derginin baskı ve dağıtım süreçlerinde aktif rol aldı. Milli Eğitim Bakanlığında görev yapmaktadır.

Ek 1- Etik Kurul Belgesi

T.C. SAMSUN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARLARI		
Toplantı Tarihi	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
08.02.2024	I	2024/4
<p>Etik Kurulumuz, Prof. Dr. Gökhan KAŞTAŞ başkanlığında, online toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>KARAR NO: 2024-4 Üniversitemiz İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ahmet GÖKÇEN'in 08.01.2024 Tarihli ve 76830 Sayılı-07.02.2024 Tarihli ve 79878 Sayılı dilekçeleri ile "Fikirden Eyleme Bir Yürüyüşün Hikayesi: Yolcu Dergisi" adlı çalışmayı içeren başvuru dosyası okundu ve ekleri incelendi.</p> <p>Yapılan görüşme sonucunda; Üniversitemiz İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanlığı Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ahmet GÖKÇEN'in 08.01.2024 Tarihli ve 76830 Sayılı-07.02.2024 Tarihli ve 79878 Sayılı dilekçeleri ile "Fikirden Eyleme Bir Yürüyüşün Hikayesi: Yolcu Dergisi" adlı çalışmayı içeren başvuru dosyası, Etik Kurulumuz tarafından uygun görülmüş olup, başvuruda sunulduğu şekilde kabulüne oy birliği ile karar verilmiştir.</p>		
 BELGENİN ASLI ELEKTRONİK İMZALIDIR 12.02/20.24		

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.